

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Narva kolledž
Õppekava Keeled ja mitmekeelsus koolis

Kristina Kušnarjova

**ÜLERIIGILINE HANSENIST TAMMSAARENI
VÕISTULUGEMINE KUI MITTEFORMAALNE EESTI
KEELE ÕPPE TOETAJA**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: nooremlektor Enda Trubok

Narva 2024

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kristina Kušnarjova (sünnikuupäev: 29.11.1999),

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) oma loodud teose „Üleriigiline Hansenist Tammsaareni võistlugemine kui mitteformaalne eesti keele õppe toetaja”, mille juhendaja on Enda Trubok, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

SUMMARY

The concept of non-formal learning is not really new and has been circulating in educational institutions and teachers for decades. The author chose the subject of this thesis “non-formal studies as a supporter of Estonian language studies in the example of a national contest reading from Hansen to Tammsaare” in order to determine the role and impact of non-formal studies on language learners and teachers. This is also because the impact of non-formal learning in Estonia has not been studied much in recent years. This topic is topical because it is indirectly related to the transition to Estonian-language learning in educational institutions in the Republic of Estonia. This, in turn, relates to the implementation of the principles of modern learning training in the course of teaching, which recommends the integration of formal and non-formal learning.

The research problem of bachelor's thesis is that people are not aware and are not taking advantage of opportunities to learn Estonian through non-formal learning. The author of the bachelor's thesis wants to find out whether people are aware of the possibility of learning Estonian through non-formal learning and whether they are taking this opportunity today.

The objectives of the Bachelor's thesis are:

1. Collect theoretical information on non-formal and formal learning.
2. Identify differences between non-formal and formal learning.
3. Conduct surveys among language learners and teachers and experts.
4. Systemize and analyze collected data.
5. Draw conclusions from the findings of the investigation.

In order to achieve this objective, the following research questions have been raised:

1. What is the use of integrating non-formal and formal learning for language learners?
2. Does and how the competitive reading of Tammsaare from Hansen as a non-formal supporter of Estonian language learning develop Estonian language skills?

3. Do language learners use and are aware of the possibility of learning Estonian through non-formal learning?
4. Who is eligible for non-formal education?

The following hypothesis has been established for bachelor's work: language learners and teachers are aware of the possibility of learning and teaching Estonian through non-formal learning, but do not use it sufficiently.

The Bachelor's thesis is divided into two parts: theoretical and practical. In theoretical terms, there is an overview of non-formal and formal learning, their advantages and disadvantages. At the same time, the focus will also be on the importance of Estonian language and literature in acquiring Estonian and the connection of modern learning to non-formal learning in the example of competitive reading. The practical section describes the methodology and method of data collection. To answer the research questions set out in the Bachelor's thesis, the author used quantitative statistical and comparative analysis and an interview on the qualitative research method. The research methods have been briefly characterized in the work. The sample of the survey, the procedure for conducting the surveys have also been reflected. The results of the study are included in the analysis of the responses of the subjects. The findings are written down by investigative question. During the transition period, Estonian educational institutions can rely on the results of the bachelor's research.

SISUKORD

SISSEJUHATUS	8
LÜHENDID JA MÕISTED	10
1. TEOREETILINE ÜLEVAADE	11
1.1. Formaalõppe mõiste ja põhijooned.....	11
1.2. Mitteformaalõppe mõiste ja põhijooned.....	13
1.3. Formaalõppe eelised ja puudused.....	16
1.4. Mitteformaalõppe eelised ja puudused.....	16
1.5. Formaal- ja mitteformaalõppe lõimumine võistulugemisel.....	20
1.6. Nüüdisaegse õpikäsituse seos mitteformaalõppega võistulugemise näitel.....	19
1.7. Eesti keele ja kirjanduse tähtsus eesti keele omandamisel Hansenist Tammsaareni näitel.....	21
2. UURIMUSLIK OSA	25
2.1. Võistulugemise tegevuspaikade iseloomustus.....	25
2.2. Kvantitatiivse uuringu eesmärk ja uurimisküsimused.....	25
2.3. Kvantitatiivse uuringu meetodika ja andmete kogumise meetodid.....	26
2.4. Kvantitatiivse uuringu valimi moodustamine.....	27
2.5. Kvantitatiivse uuringu läbiviimine ja küsitluse iseloomustus.....	27
3. UURIMISTULEMUSTE ANALÜÜS	29
3.1. Veebiküsitluse tulemused.....	29
3.1.1. Küsimustikule vastanute taustandmed.....	29
3.1.2. Keeleõppijate ja õpetajate arvamus formaal- ja mitteformaalõppe kohta.....	30
3.1.3. Õpilaste arvamus võistulugemise kohta.....	34
3.1.4. Õpetajate arvamus võistulugemise kohta.....	38
3.1.5. Keeleõppijate hinnang mitteformaalõppe kohta.....	39
3.1.6. Osavõtnute arvamus võistulugemise eelistest ja puudustest.....	41
3.2. Uuringutulemuste analüüs.....	44

KOKKUVÕTE.....	47
KASUTATUD KIRJANDUS.....	49
LISAD.....	53
LISA 1. KÜSIMUSTIK FORMAAL- JA MITTEFORMAALÕPPEST.....	53
LISA 2. KÜSIMUSTIK HANSENIST TAMMSAARENI VÕISTULUGEMISE KUI MITTEFORMAALSE EESTI KEELE ÕPPE TOETAJAST.....	54
LISA 3. KÜSIMUSTIK MITTEFORMAALÕPPE MÕJUST.....	56
LISA 4. INTERVJUU KÜSIMUSED.....	57

SISSEJUHATUS

Autor valis antud lõputöö teemaks “Mitteformaalõpe eesti keele õppe toetajana üleriigilise Hansenist Tammsaareni võistluse näitel”, et välja selgitada, missugune roll ja mõju on mitteformaalõppel keeleõppijatele ja -õpetajatele. Põhjuseks on ka see, et viimastel aastatel ei ole mitteformaalõppe mõju Eestis palju uuritud. Teema on aktuaalne, sest on kaudselt seotud üleminekuga eestikeelsele õppele Eesti Vabariigi haridusasutustes. See on omakorda seotud nüüdisaegse õpikäsituse põhimõtete rakendamisega õppetegevuses, mille läbiviimisel soovitatakse lõimida formaal- ja mitteformaalõpet. Mõiste mitteformaalõpe ei ole tegelikult uus ja on haridusasutustes ning õpetajate seas käibel olnud aastakümneid. Autor kasutab töös mõistet *mitteformaalõpe* õppetegevusena, mis toimub teadlikult, eesmärgiga end arendada ning saada uusi oskusi, teadmisi ja kogemusi väljaspool traditsiooniliselt mõistetavat kooliharidust.

Bakalaureusetöö uurimisprobleem on selles, et inimesed ei ole teadlikud ega kasuta ära võimalusi õppida eesti keelt mitteformaalõppe kaudu. Bakalaureusetöö autor tahab teada saada, kas inimesed on teadlikud võimalusest õppida eesti keelt mitteformaalõppe kaudu, ja kas nad kasutavad sellist võimalust nüüdisajal.

Bakalaureusetöö eesmärkideks on:

1. Koguda teoreetilist informatsiooni mitteformaal- ja formaalõppe kohta.
2. Selgitada välja erinevused mitteformaal- ja formaalõppe vahel.
3. Viia läbi küsitlusi keeleõppijate ja -õpetajate ning ekspertide hulgas.
4. Süstematiseerida ja analüüsida kogutud andmeid.
5. Teha uurimistulemuste põhjal järeldusi.

Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Mis kasu on mitteformaal- ja formaalõppe lõimimisel keeleõppijatele?
2. Kas ja kuidas Hansenist Tammsaare võistluse näitel kui mitteformaalne eesti keele õppe toetaja arendab eesti keele oskust?
3. Kas keeleõppijad kasutavad ja on teadlikud võimalusest õppida eesti keelt mitteformaalõppe kaudu?
4. Kellele sobib mitteformaalõpe?

Bakalaureusetöö jaguneb kaheks osaks: teoreetiliseks ja praktiliseks. Teoreetilises osas on ülevaade mitteformaal- ja formaalõppe kohta, nende eelistest ja puudustest. Samas keskendutakse ka eesti keele ja kirjanduse tähtsusele eesti keele omandamisel ja nüüdisaegse õpikäsituse seosele mitteformaalõppega võistulugemise näitel. Praktilises osas kirjeldatakse metoodikat ja andmete kogumise meetodit. Bakalaureusetöös püstitatud uurimisküsimustele vastamiseks kasutas autor kvantitatiivset statistilist ja võrdlevat analüüsi ning kvalitatiivsest uurimismeetodist intervjuud. Uurimismeetodeid on töös lühidalt iseloomustatud. Samuti on kajastatud uuringu valimit, küsitluste läbiviimise korda. Uuringus osalenute vastuste analüüsis osas on uuringu tulemused. Järeldused on kirja pandud uurimisküsimuste kaupa. Bakalaureusetöö uurimistulemustele saavad toetuda eestikeelsele õppele üleminekuperioodil Eesti haridusasutused.

Bakalaureusetöös on neli lisa (autori koostatud), 14 joonist (Connect.ee koostatud) ja 4 tabelit (autori koostatud).

LÜHENDID JA MÕISTED

Töös kasutatud lühendid:

COVID-19 - koroonaviiruse haigus

informaalõpe - on õppija seisukohast lähtudes eesmärgistamata õppimine, mis toimub igapäevaelu situatsioonides, nt perekonnas, töökohas, vabal ajal (Haridus- ja Teadusministeerium veebileht)

mitteformaalõpe - õppetegevus, mis on ette võetud teadlikult, eesmärgiga end arendada, uusi oskusi, teadmisi ja kogemusi hankida väljaspool traditsiooniliselt mõistetavat kooliharidust

nüüdisaegne õpikäsitus - kirjeldab, millised on õppimiseks vajalikud tegevused, kuidas õppijate õppimist toetavalt õpetada (Tartu Ülikool veebileht)

riiklik õppekava (RÕK) - on pädevus teadmiste, oskuste ja hoiakute kogum, mis tagab suutlikkuse teatud tegevusalal või -valdkonnas loovalt, ettevõtlikult ja paindlikult toimida (Riigiteataja veebileht)

formaalõpe - õpe, mis toimub enamasti koolikeskkonnas, mis on õpetamiseks ja õppimiseks ette valmistatud (Haridus- ja Teadusministeerium veebileht)

TÜNK - Tartu Ülikooli Narva kolledž

õmblusteta haridussüsteem, haridus - individualiseeritud õpiradade kujunemise eeldus (Haridus- ja Teadusministeerium veebileht)

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE

Selles peatükis antakse ülevaade formaal- ja mitteformaalõppe mõistest, ajaloost ning nende eelistest ja puudustest.

1.1. Formaalõppe mõiste ja põhijooned

Kaasaegses Euroopa haridusterminoloogias on levinud õppimise ja hariduse jaotamine kolmeks: formaalseks, mitteformaalseks ja informaalseks õppimiseks. Kuigi need mõisted ei ole vanad, ei ole selle jaotuse näol tegemist uute suundadega. Tänapäeval saavad enam tähelepanu formaalhariduse kõrval ka mitteformaalne ja informaalne õppimine – rõhutamaks, et õppimine toimub kõikjal. (Euroopa Noored, 2014)

Õppimine võib olla nii tahtlik kui ka tahtmatu. Tahtliku õppimisega on tegemist siis, kui õppija püüab teadlikult uut informatsiooni või tegevusoskusi omandada. Tahtmatu ehk kaasneva õppimise korral on tegemist õppijale endale teadvustamata protsessiga. Seejuures on oluline teada, et valdava osa teadmisi ja oskusi omandavad inimesed just tahtmatu õppimise käigus. (Krull, 2000, lk 13). Elukestva õppena käsitleme läbi elu toimuvat õppimist, mis on paindlik, mitmekülgne ja võimalik omandada erinevatel aegadel ja erinevates kohtades. (2015, Lifelong Learning Council Queensland Inc). Kõik inimesed on erineva tasemega ja saavad valida endale sobiva keeleõppemeetodi, lähtudes oma oskustest ja õpistiilist. Iga inimese arengut toetab individualiseeritud õpe. (Ojamets, 2013, lk 7). Formaalhariduse (koolid, ülikoolid) puhul koostavad õppeasutused õppijate keskmisest tasemest lähtuva programmi, arvestamata nende individuaalseid iseärasusi.

Formaalõpe leiab aset organisatsioonides, kus õppimine on peamine eesmärk ja põhitegevus. Seda viiakse läbi spetsiaalsetes koolitus- ja haridusasutustes ja sellega kaasneb diplomite ja kvalifikatsiooni omistamine. Näiteks ülikoolid, koolitusfirmad jms. (Krull, 2000, lk 13) Elukestev õpe oli algselt väga formaalne, õpilased pidid füüsiliselt kuhugi õppima minema (raamatukokku, koostöö koosolekutele jne). Nüüd saavad õppijad lihtsalt tehnoloogia, sülearvuti või mobiiltelefoni sisse lülitada ja hakata kohe õppima või koosolekul osalema (Howell, 2014) Eesti haridussüsteemile on iseloomulik koolide ja koolitöötajate suur autonoomia. Nüüdisaegse õpikäsituse järgi on formaalõppe läbiviimisel õpetajatel palju valikuvõimalusi. Samuti soovitatakse lõimida formaalõpet

mitteformaalõppega. Seega on haridussüsteem muutunud õpetajate ja õppijate suhtes demokraatlikumaks.

Õigusaktid seavad üldise raamistiku, mille sees on koolidel ja õpetajatel palju vabadust ise otsustada, kuidas õppetegevust korraldada ning riiklikus õppekavas eesmärgiks seatud pädevusi, õppe- ja kasvatusesmärgid ning õpitulemusi saavutada. (ICF, Praxis, Tallinna Ülikooli ja Civitta Eesti koostöös, 2022, lk 13) Põhikooli ja gümnaasiumi riiklikes õppekavades on kirjeldatud põhi- ja üldkeskhariduse alusväärtused, põhikooli ja gümnaasiumi õppe- ja kasvatusesmärgid, õpetamisega taotletavad pädevused ja õppeainete õpitulemused, hindamise alused jm. (ICF, Praxis, Tallinna Ülikooli ja Civitta Eesti koostöös, 2022, lk 13)

Bakalaureusetöö käsitleb mitteformaalhariduse rakendamist peamiselt põhikoolis ja gümnaasiumis.

Eesti Vabariigi Põhikooli ja Gümnaasiumiseaduses (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus veebileht) (§ 4) on kirjas, et põhikooli ülesanne on kasvatada ja harida, aidata kaasa loova, mitmekülgse isiksuse kasvamisele, kes suudab ennast teostada perekonnas, tööl, avalikus elus ja valida enda huvidele ja võimetele vastava õpitee.

Õppekeskkond peab olema selleks eale sobiv, turvaline, positiivselt mõjuv, mis arendab ja toetab tema õpihuvi ja õpioskusi, eneserefleksiooni ning kriitilist mõtlemisvõimet, teadmisi ja tahtelisi omadusi, loovat eneseväljendusoskust, kujundab sotsiaalset ja kultuurilist identiteeti.

Gümnaasiumi ülesanne (§ 5) on harida, kasvatada, ette valmistada noori loovateks, mitmekülgseteks, sotsiaalselt küpseteks, usaldusväärseteks, oma eesmärgid teadvustavateks ja saavutada oskavateks isiksusteks erinevates eluvaldkondades. Põhitaotluseks gümnaasiumis on väärtushinnangute kujunemine, huvi- ja võimetekohane tegevus edasiõppimiseks, oma õpitee kujundamiseks.

Põhikooli kooliastmeid (§ 2) on 3: I kooliaste hõlmab 1.–3. klassi; II kooliaste 4.–6. klassi ja III kooliaste 7.–9. klassi. Gümnaasium on põhikoolile järgnev üldhariduskool, mis loob võimalused üldkeskhariduse omandamiseks.

See bakalaureusetöö keskendub peamiselt II ja III kooliastmele ning gümnaasiumile, vahel harva on osalenud võistulugemisel ka kutse- ja kõrgkooli õppijad.

Nüüdisaegse õpikäsituse järgi antakse õppijatele tagasisidet sageli kujundava hindamise vormis, mille puhul saab õppija teada oma tugevused ja arendamist vajavad küljed ehk edasiside. Kujundavalt hindab Hansenist Tammsaareni võistulugejaid näitlejate ja lavastajate juhitud žürii. Nüüdisaegse õpikäsituse mudel peaks looma süsteemi õpikäsituse erinevatest komponentidest, et toetada õppimisega seotud probleemide lahendamist. (Tartu Ülikooli veebileht).

Kõrgkoolis õppides peaks lisaks erialase kompetentsuse saavutamisele tõusma ka õppija metoodiline, sotsiaalne ja refleksiivne kompetentsus (Erault, 1994, viidanud Beljajev & Vanari, 2005)

Seetõttu soovitatakse nende oskuste arendamiseks lõimida ka kõrgkoolide õppetöösse mitteformaalõppe tegevusi.

1.2. Mitteformaalõppe mõiste ja põhijooned

Mitteformaalõppe on viimastel aastatel Eesti elanike seas populaarsust kogumas. Üha enam võib näha reklaami erinevatest eesti keele õppe võimalustest. Mitteformaalõppe on mitmekesine valdkond. See on õppetegevus, mis on ette võetud teadlikult, eesmärgiga end arendada, uusi oskusi, teadmisi ja kogemusi hankida väljaspool traditsiooniliselt mõistetavat kooliharidust. (Euroopa Noored, 2014). Mitteformaalõppe puhul ei ole õppimine inimese selle hetke põhitegevuseks ja on paindlikum ning vähem struktureeritud. See toimub paralleelselt traditsioonilise haridus- ja koolitussüsteemi poolt pakutavaga. Mitteformaalõppe võib toimuda igal pool: töökohas, samuti ühiskondlike organisatsioonide ja huvigruppide vahendusel (nagu näiteks noorte organisatsioonid, ametiühingud ja poliitilised parteid). (Beljajev & Vanari, 2005, lk 14). Paljudes koolides on juba olemas näiteid mitteformaalõppes, nagu kunstiklassid, keeleklassid jms. Seda tüüpi õppimistegevust võib pakkuda ka organisatsioonide ja teenuste kaudu, mis on loodud formaalsete haridussüsteemide juurde (näiteks kunsti-, muusika- ja spordiklassid, samuti eraõpetaja või juhendaja teenuste kasutamine eksamiteks ettevalmistamiseks). Nt ametiühingud, ettevõtted, mittetulundusühendused jms. (Beljajev & Vanari, 2005, lk 14). Mitteformaalõppe võib toimuda väga erinevates keskkondades, mille puhul õpetamine ja õppimine ei pruugi olla ainuke ega peamine otstarve (nt loodus). Mitteformaalõppe on

samuti eesmärgistatud, kuid vabatahtlik. Läbiviijad võivad olla nii professionaalsed koolitajad kui ka nt vabatahtlikud või omaealised. (Euroopa Noored, 2014).

Mitteformaalõppe üks peamisi eeliseid on õppeprotsessi loomine, kus arvestatakse iseloomuomadusi, huvisid ja valitakse sobiv õpetamismeetod. Ott Ojametsa sõnul on levinud tänapäeval väärarusaamad keelte õppimise kohta, nagu oleks kõige paremaks õppematerjaliks õpikud, mille järgi koolis õpitakse. (Ojamets, 2013, lk 9). Üksinda, iseseisva, individuaalse õppimise eelistena on ta välja toonud, et see arvestab õppijat huvitavate teemade ja talle sobiva tempoga. Õppija saab valida kas kuulamis- või lugemistekste, kuulata ja lugeda neid üle nii palju kordi, kui vaja. (Ojamets, 2013, lk 7).

Õppimise puhul on olulisim panna õpilane mõtlema, mida kinnitab Leelo Jõulu (2016, lk 45) tähelepanek, et õpilased kulutavad liiga palju aega lugemisele, peastvastamisele, töölehtede täitmisele, mäluvestidele, kuid liiga vähe pikkadele arutlustele oluliste ideede üle. Selleks ei jagu tavatunnis piisavalt aega.

Mitteformaalõppe sobib igale vanusele. Kui inimene tunneb vajadust ja soovi saada konkreetnes valdkonnas lisateadmisi, siis on lahenduseks mitteformaalõppe. Tartu Ülikooli veebilehel on kirjas, et mitteformaalõppe on oluline igas vanuses, eriti aga noorte jaoks - väga paljud inimese edasist elu ja otsustusi mõjutavad hoiakud, tõekspidamised ja väärtused kujunevad välja noorena. Mitteformaalõppe aitab kujundada noorte maailmapilti ja väärtusi-kasvada neil kodanikeks. (Euroopa Noored, 2014). Eestis toimub noorte eneseväljenduse ja maailmapildi kujunemine näiteks huvikoolide ja huvialaringide kaudu. Avatud noortekeskustes ja noorteühingutes tegutsemine toetab kõikide noorte omaalgatuse ja vastutuse kasvu, olenemata sotsiaalsest staatusest jne. Seda kinnitab ka Tartu Ülikooli veebilehe kirjutis nüüdisaegsest õpikäsituse põhimõtetest. Juba 2014. aastal on rõhutatud, et elus hakkamasaamiseks on vaja arendada üldoskusi kohtades, kus saavad kaasa lüüa kõik, olenemata võimetest, oskustest, senistest teadmistest ja rahalistest võimalustest. Oluline on ka sõpruskondade ehk registreerimata gruppide vabatahtlik tegevus, heategevus. (Euroopa Noored, 2014)

“Mitteformaalõppe on eelkõige seotud enesedistsipliiniga”, mida on maininud G. Amorey ja V. Gunnemark (Amorey & Gunnemark, 1996, lk 12). Nende väitel on keelte õppimise raskust tugevalt ala-, samas ka ülehinnatud, selleks on vaja aega ja pühendumist. Motiveerimata inimene ei pruugi kunagi puutuda kokku mitteformaalõppega, sest selle

jaoks peab olema huvi, eesmärk, motivatsioon või käivitav jõud, iseenesest ei juhtu midagi. Koolikohustuslikus formaalõppes ei küsi keegi, kas ta tahab või ei taha. Mitteformaalõppe võtab õppija formaalõppele lisaks enda initsiatiivist või soovist lähtuvalt. (Põlda, Reinsalu & Karu, 2020, lk 248).

Mitteformaalne keeleõpe võib toimuda samas ka elulises situatsioonis ega nõua sellega tegelemiseks enesedistsipliini. Näiteks, kui inimene viibib vastava keele keskkonnas, võib ta omandada keele perekonna, sõprade kogukondlastega suheldes, õppeprotsessi endale teadvustamata. Niisugune keelekasutus käib mitteformaalse keele omandamise alla. “Kui inimene on teatud keelekeskkonnas, toimub mitteformaalõpe loomulikul viisil, “ on maininud keeleteadlane Mart Rannut TÜ Narva kolledži bakalaureusetööde eelkaitsmisel 11. jaanuaril 2024.

Palju õpilasi, kes on aastaid valmistunud Hansenist Tammsaareni võistluseks ja arendanud ennast suulise eneseväljendusoskuse, tekstide analüüsi alal, on hakanud ise ennast juhtima ja võistlustele minekul initsiatiivi üles näitama.

Põlda, Reinsalu ja Karu kirjutis kinnitab, et iga mitteformaalõppe valinud osaleja peab mõistma tulemust ja edu sõltuvust temast endast. Teadlaste väitel õpitakse mitteformaalõppe puhul iseendale: õppija algatab, organiseerib ja vastutab ise oma hariduse või harituse eest. (Põlda, Reinsalu & Karu, 2020, lk 250)

Nüüdisaegne õpikäsitlus pooldab võimalust õpilasel ise oma õpitee kujundada ehk panna kokku pakett talle vajalikest ainetest, seda peamiselt gümnaasiumiastmes.

Formaalõpe ei saa hõlmata kõiki vajadusi, huve ja soove. Seetõttu on väga oluline välja selgitada enda õpihuvid ja saada need teadmised mitteformaalõppe kaudu. Staažikate õpetajate sõnul ei vaja õpilane ainult teadmisi ja vilumusi, et vastata tulevase kutsetöö nõudmistele. Ta peab ka õppima, kuidas omandada uusi teadmisi ning kuidas neid rakendada nii ükski kui ka töörühmas. (Rebane, 2010, lk 11)

Nüüdisaegse õpikäsitluse järgi peab õppija oskama teha koostööd ennast juhtides, olema loominguline ja kohanemisvõimeline. Teadlaste arvates sobib mitteformaalõppe sünonüümiks ka vabaõpe. Vaba õpe on positiivne õpe, mis tuleneb õppija enda vabast tahtest ja soovist midagi õppida ja omandada. See annab vabaduse valida õppimisviisi: kuidas, kus ja kellega koos see toimub. Nii mitteformaal- kui ka vabaõppe olulisteks

tunnusteks on vabatahtlikkus, valikuvabadus, avatus ja loomingulisus. Nende mõlema kaudu omandatakse palju lisateadmisi, sh sotsiaalseid oskusi, näiteks esinemis- või suhtlemisoskusi, nende kaudu vallanduvad loomingulised võimed. (Põlda, Reinsalu & Karu, 2020, lk 200-252)

1.3. Formaalõppe eelised ja puudused

Foorumi veebiuuringus „Mitteformaal- ja formaalõppe eelised ja puudused“ osalenud õpetajad ja Hansenist Tammsaareni võistluse osalenud töid välja mitteformaal- ning formaalõppe eelised ja puudused. Autor tugines küsimustiku koostamisel L. Siitka ja K. Timuska mitteformaal- ja formaalõppe eelistest ja puudustest tehtud uurimistööle. (Siitka, L. & Timuska, K. (2015). Bakalaureusetöö küsitlusele vastas 79 keeleõppijad ja 10 võistluse osalenud inimest. Arvamused formaalõppe kohta on esitatud tabelis 1 ja mitteformaalõppe kohta tabelis 2. Selles uurimistöös käsitletud virtuaalset võistluse osalemist saab käsitleda ka kui mitteformaalõppe distantsõpet.

Tabel 1. Formaalõppe eelised ja puudused

	Formaalõpe
Eelised	<ol style="list-style-type: none"> 1. kindlad õpieesmärgid ja struktuur 2. hinnatav 3. õppekava olemas 4. kvalifikatsioon tõestatav sertifikaadiga
Puudused	<ol style="list-style-type: none"> 1. ei ole õppijakeskne 2. jäik hindamissüsteem

1.4. Mitteformaalõppe eelised ja puudused

Tabel 2. Mitteformaalõppe eelised ja puudused

	Mitteformaalõpe
Eelised	<ol style="list-style-type: none"> 1. olemas on õppekavad ja materjalid 2. paindlik koha suhtes 3. pakub õppimisvõimalusi kõigile 4. õppijakeskne 5. sihi- ja eesmärgipärane 6. vabatahtlik 7. personaalne lähenemine 8. kättesaadav kõigile 9. õppija on motiveeritud
Puudused	<ol style="list-style-type: none"> 1. nõuab suuremat enesedistsipliini kui formaalne õpe 2. tihti ei väljastata sertifikaat

1.5. Formaal- ja mitteformaalõppe lõimumine võistulugemisel

Formaal- ja mitteformaalõppe ühendamise idee on muutunud iga aastaga üha reaalsemaks, sest aina rohkem inimesi on hakanud selle teema vastu huvi tundma.

Ühe uurija tähelepanek oli, et viimastel aastatel kasvas laste ja noorte huvi mitteformaalse ehk sellise keeleõppe vastu, mis toimub väljaspool koolitunde keeleklubides ja -laagrites. (Tamagno, 2021). Keeleklubides ja -laagrites osalemine võimaldab koolis õpitavat keelt praktiseerida. Poldre on toonud välja võimaluse osaleda luulekavades, näidendites jms, kus on võimalik kaasata kõiki õpilasi, andes neile võimetele vastava teksti. (Poldre, 2022). Kui äratada õpilastes huvi ja anda neile valikuvõimalus, siis õppimine on huvitavam ja efektiivsem. Tavaliselt tulevad klubisse niisugused õpilased, kellel on olemas päris hea keelebaas, mille põhjal on hea keelt praktiseerida väikeses rühmas, turvalises ning pingevabas õhkkonnas. Sama toimub ka laagrites ja suvekoolides. Õpikuid ei kasutata, vajadusel töölehti, sest lastele meeldib palju rohkem mitmesuguseid laua-, keele- ja äraarvamismänge vmt mängida. Suuremad õpilased arutlevad hea meelega ka maailmaasjade üle. Mitteformaalõppe tugineb mugavale ja sobivale õppimisele, mis võimaldab protsessil iseenesest toimuda. Sellises keskkonnas tunnevad osalejad end avatumalt ja vabamalt, mis aitab neil materjali läbida ning keelt lõbusamalt ja vabamalt õppida. Võrreldes õpilase-õpetaja individuaaltundidega, on keeleklubis ja -laagris aktiivsem ja lõbusam õppida ning selle kaudu kasvab julgus hakata keelt kasutama kiiremini. (Tamagno, 2021)

Erinevad õppimisviisid ja -kohad on inimese elus ja ühiskonna arengus võrdväärselt olulised ning ideaalis teineteist täiendavad. Tegelikus elus on neid raske üksteisest täielikult eristada – enamikes õpituatsioonides on elemente nii informaalset, formaalset kui ka mitteformaalset haridusest. Koolides soositakse aina enam interaktiivset ja õppijakeskset lähenemist õuesõppe jm meetodite näol; palju õpitakse üksteiselt informaalset, vaheaegade ja kohvipauside ajal jne. (Euroopa Noored, 2014)

Mitteformaalõppes on keele või konkreetse teema õppimisel vabadus ja avatus, mis omakorda annab osalejatele uusi teadmisi ja oskusi, mida koolis laua taga istudes nad ei saa. Sama mainisid T. Niiberg, H. Karu, E. Vaher ja R. Rajamäe (2007, lk 59), et mis tahes keeleõpetus ei tohi keskenduda ainult grammatikale, kuna see pole suhtluses esmatähtis tegur.

Õppimine väljaspool kooli annab õpilasele teistsuguse õpikogemuse, võrreldes igapäevase õppetööga koolis. (ICF, Praxis, Tallinna Ülikooli ja Civitta Eesti koostöös, 2022, lk 28)

Formaal- ja mitteformaalõppe ühendamine tekitab õpilastes omakorda suuremat huvi eesti keele õppimise vastu, kuna nad ei ole keskendunud headele hinnetele, vaid on rohkem kaasatud ja huvitatud uute teadmiste omandamisest. Uuendatud ja 2023/24. õa uuendatavates ainekavades on oluliselt rõhutatud aineõpetajate omavahelise koostöö vajadust. Õpilastele tuleb pakkuda võimalust õppida aineid lõimitult. Keeleõppes tasub kolleegidel omavahel koostöös arutada lõimitud aine- ja keeleõppe võimalusi ning leida veel nutikaid koostõiseid viise, et keeleõpe oleks õpilase jaoks motiveeriv ja tulemuslik. (Tellmann, 2023). Ühinemine võimaldaks osalejatel luua individuaalselt sobiva programmi, mille eesmärgiks oleks ühtlasi kõigi vajalike teadmiste saamine. Tegemist on lähenemisega, mis eeldab hariduse vaatlemist elukestva tervikuna. Samuti eeldab individuaalseid valikuid toetav õmblusteta haridus paindlikkust, mis lubaks nii formaal- kui mitteformaalõpet näha ühtse süsteemina, mille abil kujuneb inimene teadlikuks, teotahteliseks ning võimekaks ühiskonna liikmeks. Õmblusteta haridussüsteem toetab eneseteostuse võimalusi ning jagatud väärtusi nii inimese kui riigi tasandil. (Võsandi, 2019)

Formaalõppes osalejana on raskem end väljendada ja avatuna tunda. Uuendatud õppekava võimaldab koolidel arvestada senisest paindlikumalt ka näiteks mitteformaalõppes omandatud keeleoskust. See tähendab, et kui kool ise ei leia võimalust soovitud võõrkeele tunde pakkuda, saab ta teha koostööd teiste piirkonnas asuvate koolide või keelekoolide keeleõppe rühmadega. Kui õpilasel on võimalus õppida keelt, mille vastu tal on huvi, on tema õpimotivatsioon suurem. Kooli keeleõpe peaks looma eelduse, et inimene tunneb edaspidises elus uute võõrkeelte õppimise vastu huvi. (Tellmann, 2023). Kui loome keeleõppeks mugavad tingimused, saame rohkem motiveeritud noori, kes tahavad eesti keelt õppida. Tuleviku vajab Eesti noori, kes oskavad ennast juhtida, on loomingulised, hea suhtlemisoskusega, suudavad kriitiliselt mõelda ning võtta vajadusel riske. Üha olulisem on keeleoskus, rahvusvahelised kontaktid ja oskus saada hakkama erinevates olukordades. Praegune õmblusteta haridussüsteem rõhutab, et kõik ei saa selgeks üksnes nelja seina vahel. (Võsandi, 2019). Ka Hansenist Tammsaareni üritused, sh võistlugemine, suvekoolid ning välja antud juubelivihikud lugemisvarana ning rahvusvahelistes lugemiskettides salvestatud videod YouTube'i ja Vimeo-keskkonnas pakuvad lisa formaalõppele tavapärasest koolikeskkonnast väljaspool.

Formaal- ja mitteformaalõppe ühendamisel on vajalik, et mõlemal osapoolel oleks selge arusaam, mida nad teevad, ühised eesmärgid ja probleemid, mis nende ühinemisel lahendatakse või lakkavad olemast. Mitteformaal- ja formaalõppe lõimimise edendamiseks on esmalt vaja saada selgust selles, milline on hariduses tegutsejate praegune arusaam mitteformaalõppest ning kui oluliseks peetakse selle lõimimist formaalõppega. (ICF, Praxis, Tallinna Ülikooli ja Civitta Eesti koostöös, 2022, lk 22). Paljudes koolides on juba praegu mitteformaalõpe igapäevasesse õppesse lõimitud, kuid koolisisesed valikuvõimalused ei rahulda veel kõikide soove, huve ega vajadusi. Formaalõppe õpetajad nendivad, et lõimingut võib käsitleda erinevalt. Nende arvates on mitteformaalõppe üks osa haridussüsteemist. Huviringid on koolipäeva osa ja tegelikult toetavadki teatud õppeainete, kompetentside saavutamist. (ICF, Praxis, Tallinna Ülikooli ja Civitta Eesti koostöös, 2022, lk 22)

Kõige olulisem kasu on muuta formaalõpe paindlikumaks nii, et õpetajatel ja õpilastel oleks rohkem valikuvõimalusi. Õpetajate mitteformaal- ja formaalõppe käsitluste mõningast vastandlikkust ilmestab kirjeldus, mille järgi on mitteformaalõppele iseloomulik paindlikkus, kuid õppekava järgimisele formaalõppes mitte. Õpetajad näevad lõimingus võimalust suurendada formaalõppe paindlikkust ning tuua koostöö kaudu kahte õppetüüpi teineteisele lähemale. Selleks soovivad nad tõsta õpihuvi ja luua seoseid „pärismaailmaga“. (ICF, Praxis, Tallinna Ülikooli ja Civitta Eesti koostöös, 2022, lk 23)

Seega muuta nüüdisaegse õpikäsituse järgi õpe elulähedasemaks.

Mitteformaalõppe eeliseks on leebem teadmiste hindamise meetod. Vaja on ühendada formaal- ja mitteformaalõppe hindamismeetodid, et anda õpilastele suurem mugavus- ja avatustunne. Mitteformaal- ja formaalõppe lõimingut toetab tihedam koostöö. Tähtis on, et säiliks mitteformaalõppe eripära: õpimeetodid, -väljundid ning hindamisviisid. Need rikastavad õpikogemust ning võimaldavad õppimisprotsessi ning -tulemusi mitmekülsemalt hinnata. (ICF, Praxis, Tallinna Ülikooli ja Civitta Eesti koostöös, 2022, lk 24).

Kokkuvõtteks võib rõhutada, et nende õppevormide ühendamisest on kasu mitte ainult õpilastele, vaid ka õpetajatele. Õpilasi kaasatakse rohkem ning tõuseb nende motivatsioon. Õpetajate töö muutub huvitavamaks ja mitmekülsemaks. Nii õpetajate kui ka õpilaste puhul on mitteformaal- ja formaalõppe lõimimise peamine kasu selles, et nende õppimis-

ja õpetamiskoormus väheneb, sest aega kulutatakse optimaalsemalt, paraneb vaimne heaolu. (ICF, Praxis, Tallinna Ülikooli ja Civitta Eesti koostöös, 2022, lk 29).

1.6. Nüüdisaegse õpikäsituse seos mitteformaalõppega võistulugemise näitel

Õpikäsitus on arusaam sellest, mis eesmärkidel ja mil viisil õppimine toimub, millistes suhetes on õppeprotsessis osalejad, ning nende arusaamade rakendamine praktikas. (Haridus- ja Teadusministeeriumi veebileht). Kuni teatud ajani oli hariduse eesmärk anda õpilastele teadmiste ja oskuste kogum, kuid kaasaegsetes tingimustes sellest ei piisa.

Üheks võimaluseks on formaalõppe toetajana mitteformaalõpe, mis pakub valikuvõimalust ja -vabadust kõigile.

Eesti hariduskorralduse juhtiv põhimõte on kaasav haridus. Lihtsalt öeldes tähendab kaasamine hariduses seda, et igale lapsele pakutakse tema võimetele ja vajadustele vastavat hariduskorraldust. (Haridus- ja Noorteamet veebileht). Uued lähenemised kaasaegses hariduses võimaldavad kasutada e-posti, võistulugemisi, suhtlusvõrgustikke, graafikuvälisid tööd jne. Õppija huvi loomiseks ja hoidmiseks on oluline tuua õpikeskkonda ja õppeprotsessi vaheldust, õppides väljaspool kooli ja kasutades erinevat tehnoloogiat. Õppimise kõrval tuleb tähelepanu pöörata ka õppijate sotsiaal-emotsionaalsetele vajadustele – olla omaks võetud ja tunda end turvaliselt. (Haridus- ja Teadusministeeriumi veebileht).

Üheks sotsiaal-emotsionaalse vajaduse tagajaks on näiteks võistulugemine, kus saavad kokku sarnaste huvidega inimesed, mis tekitab osalejates turvatunnet ning motivatsiooni protsessis osaleda. Olulised on julgus ja järjepidevus.

Nüüdisaegse õpikäsituse järgi tuleb õppijal osata ennast juhtida, teha koostööd, õppida sisu (teadmiste ja oskuste) kõrval ka õppima. Võistulugemiseks ettevalmistamine, sellel võistlemine ning teiste esinemisi ning näitlejatest žüriiliikmete tagasisidet kuulates õpitaksegi õppima, märkama, nägema, kuulama.

Õppimise puhul on väga oluline õppeprotsess, selles osalemine. Võistulugemisel saab õppija arendada enda õpioskusi: otsida informatsiooni Tammsaare kohta ning endale sobivat teksti, teksti harjutades ja teisi kuulates märkama enda ja teiste tugevusi ja nõrkusi, millest protsessi käigus õppida. Raskuste ilmnedes, milleks võivad olla halb diktsioon, sobimatu tekst, oskamatus teksti mõtet leida või välja tuua, raskused teksti meeldejätmisega; tuleb osata leida probleemile lahendus kas abi küsides või pühendunumalt harjutades jne. Motivatsiooni hoiavad üleval edusammud, meeldivad

kaaslased, valikuvabadus, turvaline uus ja huvitav ning tegevusi toetav keskkond. Kõik need tegevused ja arusaamad kattuvad mitteformaalõppe omadega.

Õppija peab oskama analüüsida õpiprotsessi ja märkama oma edusamme. Õpiraskuste korral suutma ennast motiveerida, tulema toime ebakindluse ehk olukordadega, “kus lahendamist vajav probleem, lahendusviisid, selleks vajalikud oskused ja teadmised ning viimaks eesmärgi saavutatus on ebaselged ja vajavad õppijapoolset määratlemist.”

1.7. Eesti keele ja kirjanduse tähtsus eesti keele omandamisel Hansenist Tammsaareni näitel

Eesti keele omandamiseks on oluline roll tunda eesti kirjandust. Kui Oidermaa (Oidermaa, 2018) on väitnud, et eesti kirjandus on rikas, ühendades endas aastatuhandete mälu ning erinevate kultuuride vastastikuseid mõjusid, siis Poldre (Poldre, 2022) on pidanud eesti keelt ja kirjandust väärtuslikumaks, kui arvatakse olevat ning riigikeele harjutamist ja oskust võrdväärseks kõigi teiste oskustega, mida samuti nagu oskust loetust aru saada peab noortele õpetama ja harjutama. (Poldre, 2022)

Hansenist Tammsaareni võistluse algatus on veel üks näide mitteformaalse keeleõppe vormide kohta. Võistluse algatati 2004. aastal, et anda samade huvidega õpilastele võimalus üksteisega tutvaks saada, kohtuda vaimses keskkonnas, tutvuda Anton Hansen Tammsaare sünnikohaga, näidata osalejatele kätte nende arengusuunad, motiveerida neid jätkutegevuseks, et tegelda Tammsaare loominguga regulaarselt enda arendamise eesmärgil.

A.H. Tammsaare projektijuht mainis 2022. aasta võistluse avamisel Albu Põhikoolis, et A. H. Tammsaare lugemiskonkursi eesmärkideks on olnud ka noorte sõnavara laiendamine ja suulise eneseväljendusoskuse parandamine. Ta lisas et, konkursil osalemiseks on õpilastel vaja vabalt valida endale sobiv teos või katkend Tammsaare loomingust. Nii juhendajate kui žürii tagasi- ja edasiside teksti eakohasuse, sisu mõistmise, diktsiooni ja esituse mõjuvuse kohta lisab motivatsiooni jätkata tegevusega ka edaspidi. (Trubok, 2022). Anton Hansen Tammsaare teksti uurides ja analüüsides puutuvad võistlejad sageli kokku keeruliste väljendite või sõnadega, mida nad tavaelus harilikult ei kasuta. Võõrsõna või -fraasi puudutamine nõuab võistlejalt selle tähenduse mõistmist, sest sellest sõltub teksti esituse kvaliteet, arusaamine ja intonatsioon. Võistluse aitab noortel klassiku teoste sõnavarast ja sõnumist lugejatele paremini aru saada. A. H.

Tammsaare kasutas oma teostes pikki lauseid, sõnavalik ja sõnakasutus on hästi läbi mõeldud, tundeküllased ja naljakad küljed haakuvad. (Ojamäe, 2015).

Seda kinnitab näide elust. Hansenist Tammsaareni juubelivihiku 2019-2023 III osa "Mälestuste" peatükis on kirjas: "Albus nägin, kuidas peale võistlusegemist kaks neidu, kes esitasid sama katkendi, arutasid omavahel teksti üle. Tekkis elav mõtete vahetus, isegi mingil määral vaidlus. Nii peamegi loetud raamatute üle arutlema..." (Golomb, 2024). Tammsaare tekstid käsitlevad tõsiselt, aga ka igapäevaseid teemasid. See aitab võistlejatel laiendada oma mõtlemist ja arusaamist igapäevaelust ja probleemidest.

A. H. Tammsaare teoste lugemine õpetab lapsi inimestega suhtlema ja arendab neis oskust oma mõtteid õigesti edastada, samuti arendab see laste mälu ja mõtlemist (Seppel et al., i.a), sest konkursiks valmistumiseks peab õpilane õppima pähe pika teksti. Tammsaare tekstides kasutatakse kohati igapäevaelu kohta ebatavalisi sõnu, kuid võistlusel osalejad kuulavad ka üksteise etteasteid, mis annab kuulamis- ja esinemiskogemusi.

Formaalõppe läbiviimiseks on vajalik õppekava. Kavandatavas õppekavas ei ole märgitud konkreetseid teoseid ega autoreid, see valik tuleb õpetajal/koolil teha. Vabadus aga eeldab vastutust ja tahaks loota, et meil ei tule põlvkondi, kes pole näiteks „Kevadest“ või „Tõest ja õigusest“ midagi kuulnud. Teadlase arvates ei ole tüvitekstid asjata tüvitekstid, sest kui ta peaks valima, kas ta tahab õpetada pigem eesti keelt või kirjandust, siis valiks ta kirjanduse, mille kaudu saab õpetada ka keelt. (Poldre, 2022)

Paljudes koolides ei loetagi enam Dostojevskit, Krossi või Tammsaaret, kuna on tekkinud arusaam, et need on rasked autorid, et nende tekstid on väga keerulised, aga mina usun, et ka tänapäeva noored saavad „Kuritöö ja karistuse“ või „Keisri hulluga“ hakkama. (Poldre, 2022). Keerulise tähenduse ja raske tekstiga kirjandus peab olema kooli õppekavas, sest see aitab hoida tulevase põlvkonna kirjanduse tundmise taset. Aga hea näide raskete teoste käsitlemiseks on Hansenist Tammsaareni võistlusegemiseks ettevalmistavad lõimumislaagrid ehk suvekoolid. Teadlased Laidla ja Lennuki on veel välja toonud, et keelelaagrid on loodud eesti keele õppimise toetuseks eelkõige väljaspool formaalset keeletundi, nende avaram ülesanne on tutvustada eestlastest erineva kultuuritaustaga noortele eesti kultuuri, võimaldades arendada oskusi ja panna proovile oma võimeid väljaspool kooli- ja pereõpet. (Laidla & Lennuk, 2013, lk 4-8; 114)

Hansenist Tammsaareni suvekoole on korraldatud Tammsaare sünnipaiga puhke- ja spordikeskustes looduse keskel. Väiksema eesti keele oskusega noorte jaoks on pakutud

Järvamaal kolm korda võimalust osaleda rahvusvahelises Hansenist Tammsaareni suvekoolis. Need on eelkõige toetanud välismaa õpilasi ja õpetajaid. Samuti vene keelt kõnelevaid eestimaalasi Eesti riigikeele alal. Kaasatud on olnud tugiisikute ja mentoritena eesti rahvusest õpilased ja õpetajad. Sõnakunsti töötubades on tegeldud tekstianalüüsi, näitlejameisterlikkuse, lavalise liikumise arendamisega, rahvakunsti töötubades aga rahvusliku käsitööga: kangastelgedel kudumise, ehete ja kaltsunukkude valmistamisega. Järvamaal on osaletud Eesti Ringhäälingumuuseumis kuuldemängude ja uudistesaadete salvestamisel, külastatud tegutsevat Seidla tuulikut, Paide Ajakeskust Wittenstein. Sihtasutuses A. H. Tammsaare Muuseum Vargamäel on turnitud seiklusradadel ja tehtud Tammsaare teoste dramatiseeringuid, kohtunud suveetenduste proovides rakvere teatri lavastajate ja näitlejatega, esinetud omaloominguga lõkkeõhtutel, käidud metsas marjul ja treenitud ennast Valgehobusemäe spordiradadel. (Juubelivihik, 2018)

Hansenist Tammsaareni suvekoolide kõige olulisemad eesmärgid on olnud tutvustada osalejatele eesti kultuuri Tammsaare loomingu kaudu; populariseerida A. H. Tammsaare loomingut noorte seas ja laiendada nende sõnavara. Suvekooli käigus on õpitud paremini tundma Tammsaare elu ja loomingut, etluskunsti põhitõdesid, Albu kultuuriväärtusi. (Juubelivihik, 2018). Suvekoolid liitsid erineva vanuse ja päritoluga noori, kus kõlas mitteformaalses keskkonnas autentne eesti keel, keelekandjate kõnet kuuldes vähenes keelebarjäär ja laienes sõnavara. Suvekoolide tagasiside ja tegevuste tulemuste kohta oli juubelivihikus mainitud, et Hansenist Tammsaareni võistulugemine mõjutas osalenute eesti keele omandamist.

Peamine probleem on, et ei tehta vahet, mis on tunnetus- ja mis suhtluskeel. Tunnetuskeel lähtub kõige sügavamal moel emakeelest, mille nüansse tajutakse kõige täpsemalt. Sellist täpsust saab õppida tekstidest, aga peab nägema ka inimest, kes tõesti mõistab kõneleda. Selle jaoks on ülikool ja õppejõud. (Nemvalts, 2020, lk 9). Sama eesmärk on ka Hansenist Tammsaareni võistulugemisel, kus õpitakse tundma eesti kultuuri Tammsaare tekstide lugemise, analüüsimise, päheõppimise, esitamise kaudu. Nõu annavad teksti valiku, mõtte esiletoomise, diktsiooni jne kohta juhendajad-õpetajad ja näitlejatest žüriiliikmed, teised võistulugejad.

Kui nüüd küsida, kas eesti kirjandus on suur või väike, siis saab kindlalt öelda, et eesti kirjandus ulatub üle maailma, Eesti kirjandus on suur kirjandus. (Oidermaa, 2018)

Et eesti kirjandus edasi elaks ka noortes, on vajalik mitteformaalõpe, sh võistulugemine.

“Anton Hansen Tammsaare on maailmakirjanik, meie visiitkaart kirjandusmaastikul.”
(Trubok, 2024).

2. UURIMUSLIK OSA

2.1. Võistulugemise tegevuspaikade iseloomustus

Kirjandusklassik A. H. Tammsaare loomingu võistulugemine sai alguse 2004. aastal. Mõte tekkis sellest, et Albu vald on suurkirjaniku kodupaik ning tol hetkel puudus vabariigis üleriigiline proosalugemiskonkurss. (Juubelivihik, 2018). Albu Põhikool (2023/24. õppeaastast Põhja-Järva Kool) asub Kesk-Eestis Järvamaal Järva vallas Albu külas. Koolikompleks asub vanas mõisas, millest esimesed teated on pärit aastast 1282. (Albu Põhikooli veebileht). Põhja-Järva Kooli Albu õppekoht on kultuuri ja rahvapärimumst väärtustav kool, loodust- ja teadust hindav kool, liikuma kutsuv kool, kunsti ja loovust arendav kool ja emakeelt hoidev kool – 2023. aastal toimus juba XX üleriigiline võistulugemine Hansenist Tammsaareni, korraldame keelepäevi, keeleteemalisi näituseid, viktoriine, lugude jutustamise ja kohtumisiõhtuid ning loovkirjutamise õpitube. (Novaator, 2023)

Võistulugemise tegevuskohana tuleb mainida koostööpartnerit SA A. H. Tammsaare Muuseumi Vargamäel, mis on proosakirjaniku sünnipaigana andnud 20 aastat võistulugejatele enne võistlema asumist inspiratsiooni.

2.2. Kvantitatiivse uuringu eesmärk ja uurimisküsimused

Eesti keele õppe ja mitteformaal- ja formaalõppe lõimimise teema on tänapäeval aktuaalne, kuna igal aastal on üha rohkem uusi õppeasutusi huvitatud mitteformaalse keeleõppe rakendamisest kooliellu. Veel tähtsam on eestikeelsele haridusele üleminek kuna see puudutab paljusid. Eesmärk eestikeelsele õppele üleminekul on pakkuda kõigile Eesti lastele, olenemata emakeelest, võimalust omandada kvaliteetne eestikeelne haridus. (Haridus- ja Teadusministeerium veebileht).

Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada, kuidas mitteformaalne keeleõpe toetab õpilaste keeleoskuse arengut Anton Hansen Tammsaare võistulugemise näitel.

Bakalaureusetöö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Mis kasu toob mitteformaal- ja formaalõppe lõimimine keeleõppijatele?
2. Kas ja kuidas Hansenist Tammsaare võistulugemine kui mitteformaalne eesti keele õppe vorm arendab eesti keele oskust?

3. Kas keeleõppijad kasutavad ja on teadlikud võimalusest õppida eesti keelt mitteformaalõppe kaudu?
4. Kellele sobib mitteformaalõppe?

2.3. Kvantitatiivse uuringu metoodika ja andmete kogumise meetodid

Uuringu läbiviimisel kasutati kvantitatiivset uurimismeetodit, mille eesmärk on saada võimalikult objektiivseid empiirilisi andmeid täpselt piiritletud objektide kohta. Järeldused tehakse uurimismaterjali statistilise analüüsi põhjal. (Virkus, 2010)

Bakalaureusetöö peamine uurimismeetod on küsitlus. Küsitlusuuring on andmekogumismeetod, mille abil kogutakse kvantifitseeritavaid andmeid. See on andmete kogumise viis, mille kaudu kogutakse peamiselt kvantifitseeritavaid andmeid. Küsitlusuuringute peamine eelis registri- või isetekkeliste suurandmete ees tuleneb selle eesmärgist - andmeid kogutakse just uurimiseesmärgil. (Beilmann, 2020)

Küsitlusuurimuse puhul on eeliseks see, et küsitluse abil saab koguda suure andmestiku: uurimusega saab haarata suure hulga inimesi ning esitada neile palju küsimusi. (Hirsjärvi *et al.*, 2005, lk 182) Kvantitatiivseid meetodeid valivad uurijad, keda huvitavad küsimused kui levinud on üks või teine nähtus. (Strömpl, i.a)

Andmekogumismeetodina kasutas bakalaureusetöö autor veebiküsitlust, mille abil sai lühikese aja jooksul koguda suure hulga õpetajate ja Hansenist Tammsaareni võistulugemisel osalenute arvamusi. Ankeetküsimustikule vastati Connect.ee keskkonnas. Ankeetküsimustik koosnes 5 küsimusest. Küsimustele vastati anonüümselt, selleks kulus aega umbes 3 minutit. Küsitlus on lisatud uurimistööle (lisa 1). Viidet küsimustikule jagati Facebooki ja e-posti kaudu. Bakalaureusetöö autor analüüsis küsitluse vastuseid veebikeskkonnas Connect.ee abil. Lisaks oli koostatud küsimustik võistulugemisel osalenute jaoks küsimustik, mille küsitlus viidi läbi Albu Põhikoolis kohapeal. Küsimustiku täitmine oli anonüümne ja see võttis aega umbes 5 minutit. Küsimustik on lisatud tööle (lisa 2). Bakalaureusetöö autor analüüsis küsimustiku vastuseid MS Excel programmi abil.

Samuti kasutas autor oma bakalaureusetöö kirjutamisel kvalitatiivset uurimismeetodit. See võimaldab keskenduda inimeste subjektiivsetele kogemustele ja tegevustele, mõista ainulaadset konkreetset kontekstis. Need nähtused pole kontrollitavad, kuna nad ei peegelda objektiivselt olemasolevaid nähtusi, vaid pigem annavad aimu inimeste

sisemaailma kohta, mis samal ajal ka juhib tema suhteid teiste inimestega ja käitumist laiemalt. (Strömpl, i.a)

Andmekogumismeetodina kasutas autor intervjuud, mille abil sai teada keeleõppijate ja õpilaste arvamused mitteformaalse õppe ja Hansenist Tammsaareni võistluse kohta mitteformaalse eesti keele õppe toetajana. Intervjuude analüüsimiseks kasutas autor juhtumiülest ehk horisontaalset analüüsi. Juhtumiülese analüüsi korral vaadeldakse samal ajal mitut analüüsivat juhtumit, nt kogutakse erinevatest intervjuudest kokku kõik konkreetse teema kohta käivad tekstiosad ja võrreldakse selle teema käsitlemist kõigi kogutud intervjuude lõikes. Võrdlusvõimalus loob eeldused mõnevõrra suuremaks üldistatavuseks, võrreldes juhtumipõhise analüüsiga. Analüüsi eesmärgiks võib olla: 1) mitme juhtumi võrdlemine, mis võib anda tulemuseks juhtumite tüpologia; 2) läbivate teemade leidmine; 3) tegevus-, seose- või muude mustrite väljaselgitamine. (Kalmus, Masso & Linno, 2015).

2.4. Kvantitatiivse uuringu valimi moodustamine

Lähtudes sellest, et uurimistöö koostamise ajal elasid uuringus osalenud erinevates Eestimaa linnades ja maakondades, ei olnud nende kõigiga võimalik otse kokku saada, kasutas autor bakalaureusetöös mittetõenäosuslikku valimit. Tegevusuuringu valimi meetodina kasutas autor mugavusvalimit, sest üksusi on kergem leida, kätte saada, käsitleda, valimisse kuuluvate inimestega koostööd teha. (Eesti Maaülikool veebileht). Kõigil osalenutel ja õpetajatel oli õigus küsimustikule vastata, olenemata vanusest.

Selles bakalaureusetöös kuuluvad küsitluste ja intervjuude puhul valimisse:

1. õpilased, kes osalesid Hansenist Tammsaareni võistlusel;
2. keeleõppijad, žüriiliikmed, õppejõud;
3. õpetajad, kes ei osalenud Hansenist Tammsaareni võistlusel (Facebooki kaudu).

2.5. Kvantitatiivse uuringu läbiviimine ja küsitluse iseloomustus

Bakalaureusetöö käigus viis autor läbi 2 küsitlust ja 16 intervjuud Eesti õpetajate ja Hansenist Tammsaareni võistluse osalenud õpilaste hulgas.

Esimene küsitlus toimus Albu Põhikoolis Järvamaal 2022. aastal. Küsitlus oli koostatud nii, et osalenud saaksid anda oma tagasiside nii traditsioonilise Hansenist Tammsaareni

võistulugemise kohta aastal 2022 kui ka koroona tõttu erandkorras läbi viidud virtuaalsele võistulugemisele, mis leidis aset 2020/21. õppeaastal.

Teine küsitlus toimus veebi teel ajavahemikul 01. detsembrist kuni 31. detsembrini 2023. Küsimustikku kuulus 5 valikvastustega küsimust ja ühte avatud küsimust, kus osalenud said lisada reale "Muu" vabas vormis oma arvamuse. Veebiküsitluse koostas bakalaureusetöö autor nii, et vastamisele kuluks keskmiselt kolm minutit. Seetõttu oli valitud ja esitatud kõige tähtsamad küsimused, mis lähtusid uurimistöö teemast, uurimisprobleemist, läbi töötatud teoreetilisest materjalist. Küsimustikule vastamine oli vabatahtlik ja anonüümne.

Virtuaalse võistulugemise küsimused puudutasid eelkõige selle korraldust ehk organisatoorset poolt. Küsitluses osalemine oli kõigile vabatahtlik ja anonüümne.

Intervjuud ekspertidega viidi läbi erinevatel aegadel kahe õppeaasta jooksul. Ekspert hinnanguid andsid intervjuu käigus Tiia Mänd (Albu Põhikooli õppejuht), Annika Orula (Albu Põhikooli direktor), Silja Russak (Tartu Mart Reiniku Kooli õpetaja), Anne Oruaas (endine Kehra Gümnaasiumi eesti keele ja kirjanduse õpetaja, MTÜ Kehra Muuseum juhataja), Samuel Golomb (Eesti kultuuritegelane, ajakirjanik), Aili Kiin (Viljandi Gümnaasiumi õpetaja).

Oma arvamust avaldasid ka õpilased, kes osalesid Hansenist Tammsaareni võistulugemisel. Intervjuu sisaldas 18 küsimust, mis olid seotud uurimistöö teoreetilise osaga.

Lõpus analüüsis autor veebiküsitluse valikvastustega küsimusi ja Albu Põhikoolis läbi viidud küsitluse vastuseid statistilise andmeanalüüsi meetodi abil. Andmeid oli analüüsitud kirjeldava statistilise meetodi abil, mis annab ülevaate rohkem levinud vastustest. Andmed on kantud tabelitesse.

3. UURIMISTULEMUSTE ANALÜÜS

Selles peatükis antakse ülevaade küsitluses osalenute taustaandmetest, tuuakse välja Hansenist Tammsaareni võistulugemisel osalenute ja õpetajate hinnang võistulugemise kui mitteformaalse eesti keele õppe kohta, eraldi ka virtuaalse võistulugemise kohta aastal 2021, mitteformaal- ja formaalõppe eelistest ja puudustest ning analüüsitakse saadud tulemusi.

3.1. Veebiküsitluse tulemused

3.1.1. Küsimustikule vastanute taustandmed

Uurimistöös kasutas autor nii kvantitatiivset kui ka kvalitatiivset meetodit. Kahes läbi viidud küsitluses osales kokku 108 inimest ja 16 inimest andis intervjuu. Teise küsitluse viis autor läbi 2022/2023. õa õpetajate ja keeleõppijate seas veebis. Veebiküsimustiku täitis kokku 79 osalenut. Kõigepealt anti üldinfot soo (küsimus 1), vanuse (küsimus 2) ja rahvuse (küsimus 3) kohta (tabel 3). Küsitluses osalenud keeleõppijate ja inimeste hulgas oli 76 (96,2%) naist ja 3 (3,8%) meest (tabel 3). Vastanute vanus oli erinev: üle 18-aastased ja üle 65-aastased (tabel 3). Küsitluse 19 osalenut (24,05%) kuulus vanuserühma 46-50 eluaastat ja 17 osalejat (21,52%) vanuserühma 51-55 eluaastat. Järgneva rühma moodustas vanuserühm 41-45 eluaastat, kellest täitis küsimustiku 11 osalejat (13,92%). Kõige vähem ehk 2 vastanut (2,53%) oli igas järgnevas kolmes vanuserühmas: 18-25 eluaastat, 26-30 eluaastat ja 65+ eluaastat. Küsitluses osalesid nii eestlased - 35 osalejat (44,3%) kui ka venelased - 44 osalejat (55,7%).

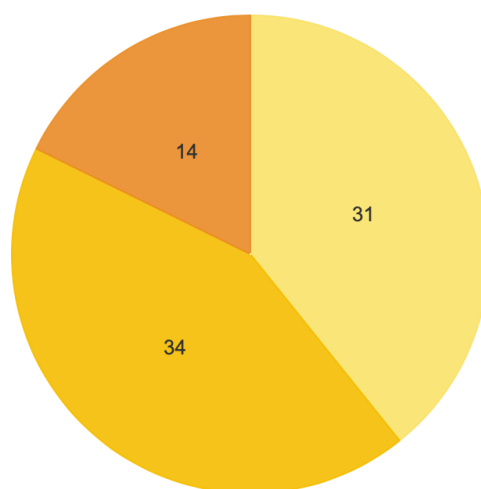
Tabel 3. Küsimustikule vastanute jagunemine soo, vanuse ja rahvuse järgi

	Osalenute arv
Sugu	
naine	76
mees	3
Vanus (aastates)	
18–25	2
26–30	2
31–35	4
36–40	8
41–45	11
46–50	19
51–55	17
56–60	7
61–65	7
65 või enam	2
Rahvus	
eestlane	35
venelane	44

Autori koostatud.

3.1.2 Keeleõppijate ja -õpetajate arvamus formaal- ja mitteformaalõppe kohta

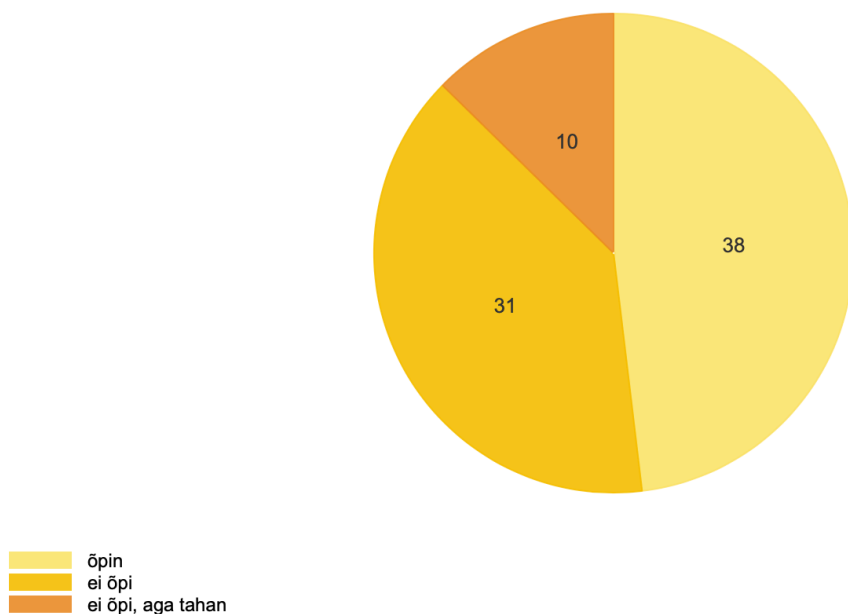
Neljas küsimus (Kas te olete õppinud või õpite *mitteformaalselt eesti keelt ja kirjandust keelelaagrites, võistluge mistel, keeleklubides jms?) oli suunatud sellele, et teada saada, kui palju osalejate hulgas on neid inimesi, kes õpetavad või on õpetanud mitteformaalselt eesti keelt ja kirjandust. Osalenud 79 õpetajast ja keeleõppijast märkis 31 (39,24%), et nad on õpetanud, 14 (17,72%) vastas, et nad õpetavad praegu ja 34 (43,04%) ei ole õpetanud (joonis 1).

olen õppinud
 ei ole õppinud
 õpin praegu

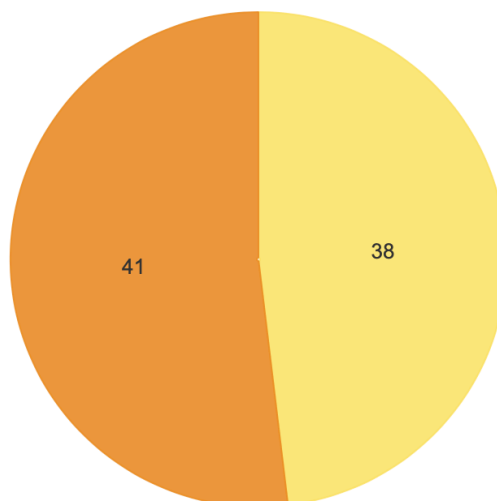
Joonis 1. Osalenud õpetajate ja keeleõppijate arv, kes õppis/õpib või ei ole õppinud

Viies küsimus (Kas te õpite eesti keelt ja kirjandust ka *mitteformaalselt?) oli suunatud sellele, et teada saada, kui palju osalejate hulgas on neid inimesi, kes õpivad/õppisid või tahavad õppida mitteformaalselt eesti keelt ja kirjandust. Osalenud 79 õpetajast ja keeleõppijast märkis 38 (48,1%), et nad õpivad. 31 (39,24%) osalejat vastas, et nad ei õpi ja 10 (12,66%) osalejat vastas, et nad ei õpi, aga tahavad (joonis 2).

Joonis 2. Osalenud õpetajate ja keeleõppijate arv, kes õpib/ei õpi või ei õpi, aga tahab

Kuues küsimus (Kas te eelistate *formaalset eesti keele ja kirjanduse õpet või *mitteformaalset?) oli suunatud sellele, et teada saada, kui palju osalejate hulgas on neid inimesi, kes eelistavad formaalset eesti keele ja kirjanduse õpet ja kui palju on neid kes eelistavad mitteformaalset õpet. Osalenud 79 õpetajast ja keeleõppijatest märkis 38 (48,1%), et nad eelistavad formaalset eesti keele ja kirjanduse õpet ja 41 osalejat (51,9%) vastas, et nad eelistavat mitteformaalset eesti keele ja kirjanduse õpet (joonis 3).

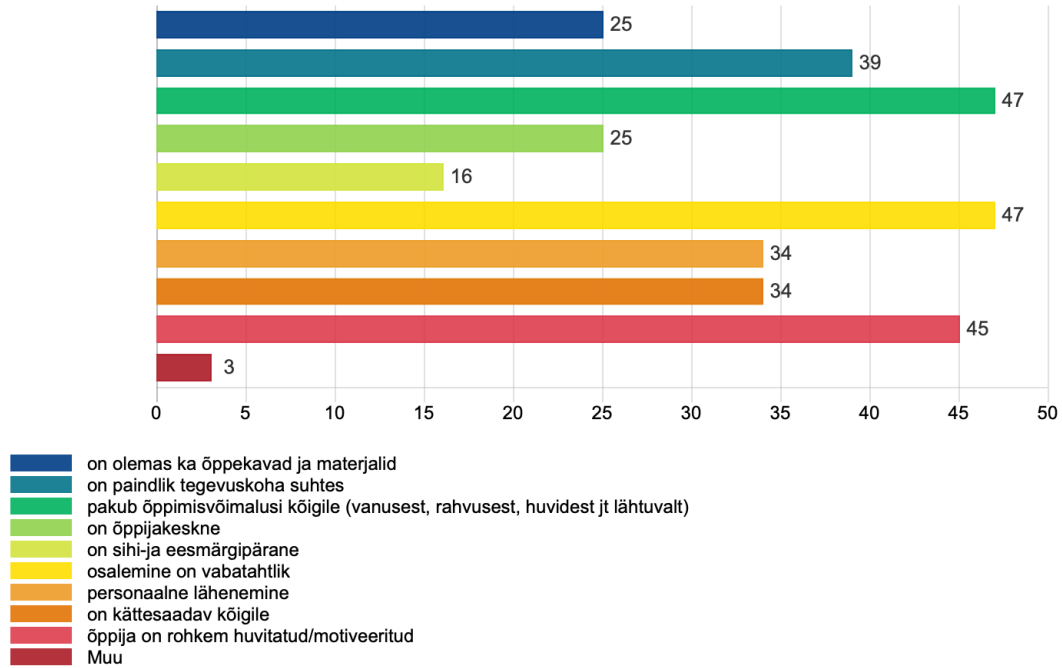
eelistan formaalset eesti keele ja kirjanduse õpet
 eelistan mitteformaalset eesti keele ja kirjanduse õpet

Joonis 3. Osalenud õpetajate ja keeleõppijate arv, kes eelistavad formaalset eesti keele ja kirjanduse õpet ja kui palju on neid, kes eelistavad mitteformaalõpet

Seitsmes küsimus (*Mitteformaalõppe tugevused) oli suunatud sellele, et teada saada, millised on mitteformaalse keeleõppe tugevused. Kõige rohkem osalejat (47 in. -59,49%) märkis, et mitteformaalõppe tugevuseks on, et see pakub õppimisvõimalusi kõigile ja et osalemine on vabatahtlik. Suur näide (39 in. -49,37%) oli ka väitel, et mitteformaalõppe on paindlik tegevuskoha suhtes. Väites, et mitteformaalõppe tugevuseks on personaalne lähenemine ja on kättesaadav kõigile oli võrdne arv hääli (34-43,04%). Kõige vähem osalejate hulgas (16 in. - 20,25%) hääletasid, et mitteformaalõppe on õppijakeskne. Samas oli ka rida “muu”, kuhu osalejad said kirjutada mitteformaalõppe tugevused enda arvates.

Muud vastused:

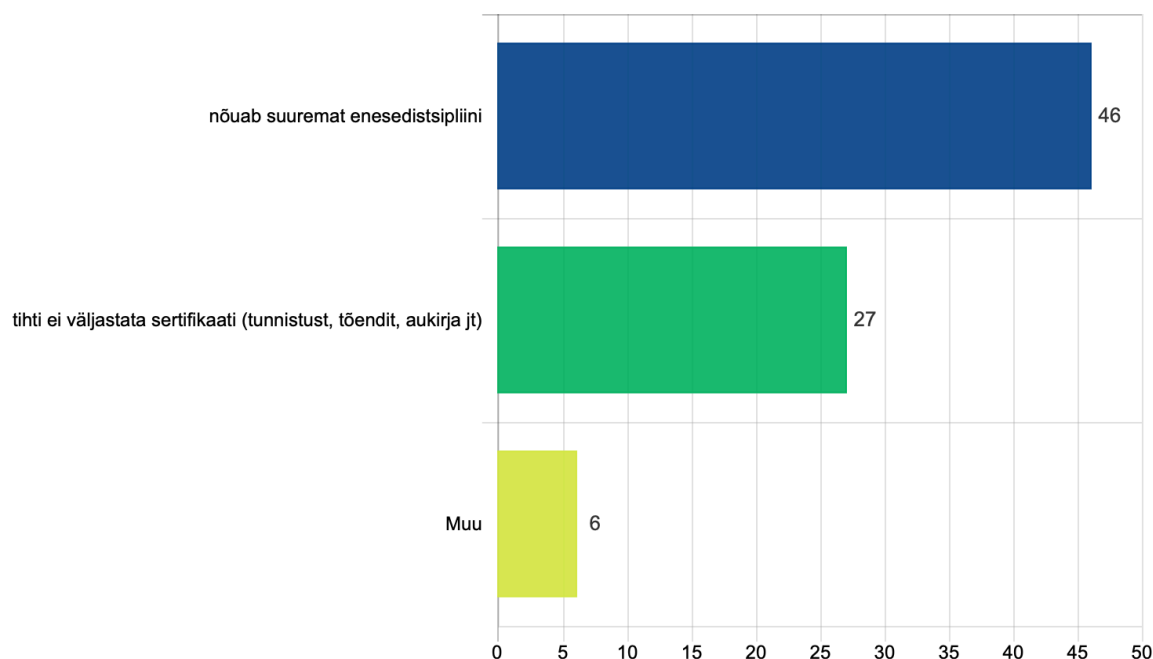
- Toimub vabas vormis
- Materjal on huvitav
- Lisakirjandust

Joonis 4. Mitteformaalõppe tugevused õpetajate ja keeleõppijate arvamusel

Kaheksas küsimus (*Mitteformaalõppe nõrkused) oli suunatud sellele, et teada saada, millised on mitteformaalse keeleõppe nõrkused. Kõige rohkem osalejaid (46 in. -58,23%) märkis, et mitteformaalõppe nõrkuseks on, et see nõuab suuremat enesedistsipliini. Teine osa (27 in. -34,18%) märkis, et mitteformaalõppes ei väljastata tihti sertifikaati. Samas oli ka real “muu” vastuseid, kuhu osalejad said kirjutada enda arvamuse mitteformaalõppe tugevuste kohta. Muud vastused:

- Nõuab suuremat enesedistsipliini ja raske leida sobivat kursust või võimalust
- Ei ole kõigile kättesaadav, ei ole piisavat reklaami
- Ei hõlma kõiki teemasid, grammatikat on raskem õppida
- Õppeväljundid ei pruugi olla saavutatud

Joonis 5. Mitteformaalõppe nõrkused õpetajate ja keeleõppijate arvamusel

3.1.3. Õpilaste arvamused võistulugemise kohta Albu Põhikoolis

Küsitluses osalenud õpilased andsid hinnangu võistulugemise kui mitteformaalse eesti keele õppe kohta. Küsimustiku täitis kokku 29 osalejat. Kõigepealt anti üldinfot soo (küsimus 1), vanuse (küsimus 2) ja rahvuse (küsimus 3) kohta (tabel 4). Küsitluses osalenud õpilaste hulgast oli 27 (93,1%) naist ja 2 (6,9%) meest (tabel 4).

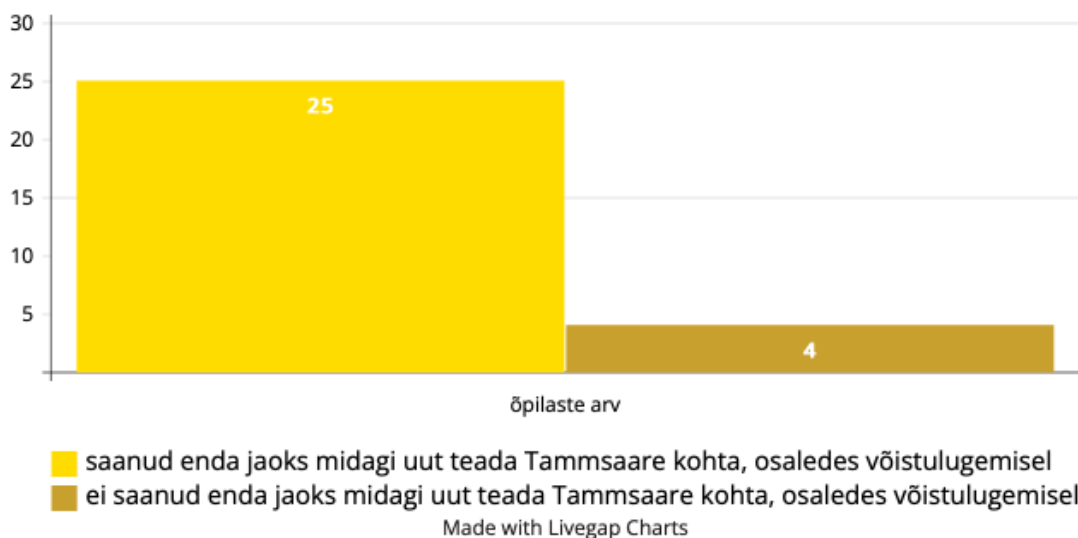
Küsitluse 12 osalejat (41,38%) kuulus vanuserühma 16-18 eluaastat ja 8 osalejat (27,59%) vanuserühma 10-12 eluaastat. Järgneva rühma moodustas vanuserühm 13-15 eluaastat, kellest täitis küsimustiku 7 osalejat (24,14%). Kõige vähem ehk 2 vastanut (6,9%) oli 19-21 eluaastat. Küsitluses osalesid ainult eestlased - 29 osalejat (100%).

Tabel 4. Küsimustikule vastanute jagunemine soo, vanuse ja rahvuse järgi

Osalejate arv	
Sugu	
naine	27
mees	2
Vanus (aastates)	
10-12	8
13-15	7
16-18	12
19-21	2
Rahvus	
eestlane	29
venelane	0

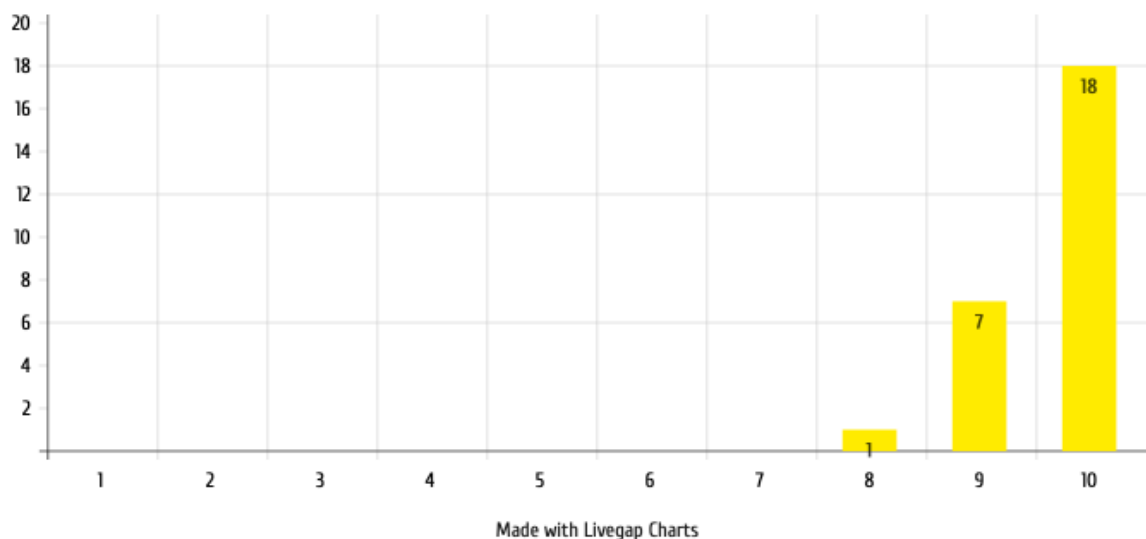
Autori koostatud.

Esimene küsimus (Kas te saite enda jaoks midagi uut teada Tammsaare kohta, osaledes võistulugemistel?) oli suunatud sellele, et teada saada, kui palju õpilaste hulgas on neid inimesi, kes said uusi teadmisi Tammsaare kohta ja kas Hansenist Tammsaareni võistulugemine annab uusi teadmisi kirjanduse valdkonnas. Osalenud 29 õpilasest märkis 25 (86,21%), et nad on saanud enda jaoks midagi uut teada Tammsaare kohta; 4 (13,79%) õpilast märkis, et nad ei saanud enda jaoks võistulugemistel Tammsaare kohta midagi uut teada (joonis 6).

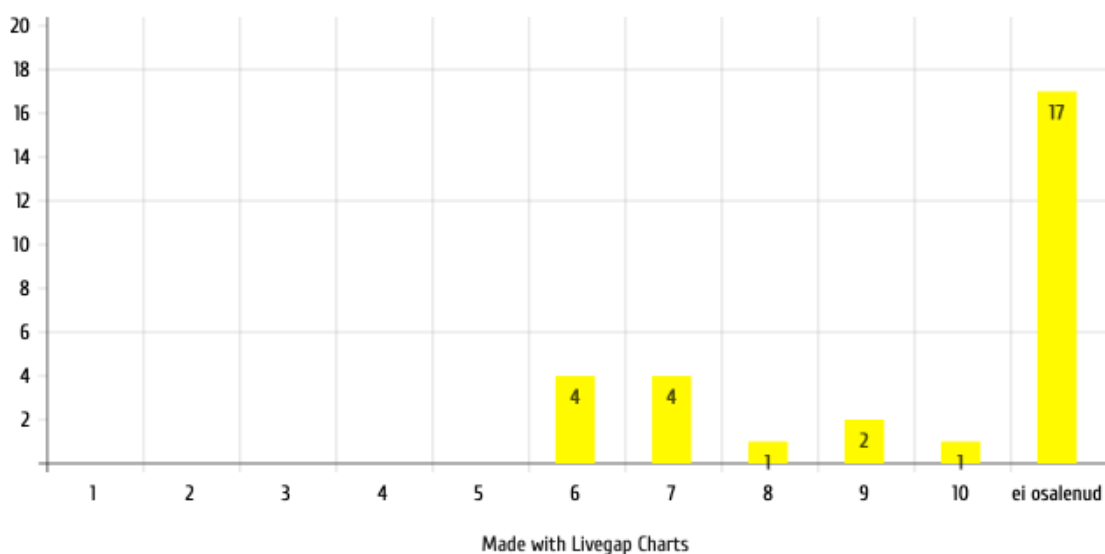
Joonis 6. Uued teadmised Tammsaare kohta

Teine küsimus (Kas te saate rakendada oma võistulugemise protsessis saadud teadmisi praktikas (õppetöös, tulevases töökohas, vabal ajal huvitegevuses jne?)) oli suunatud sellele, et teada saada, kui palju õpilaste hulgas on neid inimesi, kes saavad rakendada oma võistulugemise protsessis saadud teadmisi praktikas. Osalenud 29 õpilasest märkis 23

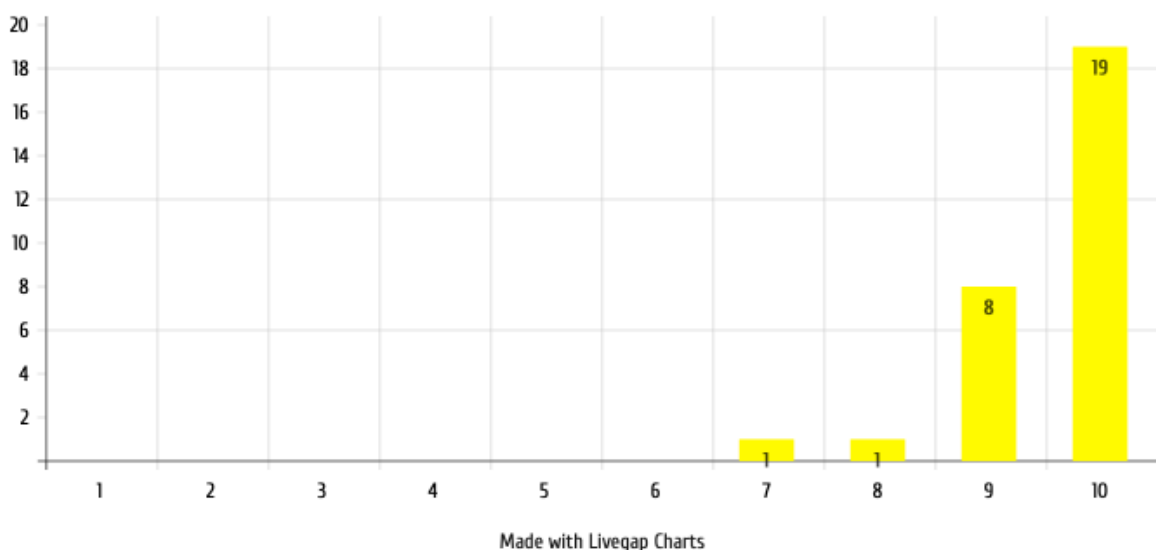
Joonis 8. Hansenist Tammsaareni võistulugemise vajalikkus õpilaste silmaringi laiendaja, esinemis- ja teksti mõistmise oskuste arendajana (punktid 1-10 ni)

Neljas küsimus (Hinnake 2020/21.õa virtuaalse võistulugemise korraldust punktidenä 1-10ni.) oli suunatud sellele, et teada saada, kui kõrgelt hindavad õpilased 2020/21. õa virtuaalse võistulugemise korraldust. Selle küsimuse eest oli vaja anda punkte 1-10 ni, kus 1 on kõige madalam ja 10 kõige kõrgem. Osalenud 29 õpilasest märkis 17 (58,62%), et nad ei osalenud 2020/21.õa virtuaalsel võistulugemisel; 4 õpilast (13,79%) hindas virtuaalse võistulugemise korraldust 6 punktiga 10st; 4 õpilast (13,79%) 7 punktiga 10st; 2 osalejat (6,9%) 9 punktiga 10st; 1 õpilane (3,45) 8 punktiga 10st ja 1 õpilane (3,45) andis 10 punkti 10st (joonis 9).

Joonis 9. Hansenist Tammsaareni 2020/21. õa virtuaalse võistulugemise korraldus

Viies küsimus (Hinnake silmast silma võistulugemist punktidenä 1-10ni) oli suunatud sellele, et teada saada, kui kõrgelt hindavad õpilased silmast silma võistulugemisi. Selles küsimuses oli vaja anda oma punktid 1-10ni, kus 1 on kõige madalam ja 10 on kõige kõrgem. Osalenud 29 õpilasest märkis 19 (65,52%), et hindavad silmast silma võistulugemist 10 punktiga 10st. 8 õpilast (27,59%) hindas silmast silma võistulugemist 9 punktiga 10st. Üks õpilane (3,45%) hindas silmast silma võistulugemist 8 punktiga 10st ja 1 õpilane (3,45%) 7 punktiga 10st (joonis 10).

Joonis 10. Silmast silma võistulugemine punktidenä 1-10ni

3.1.4. Õpetajate arvamused võistulugemise kohta Albu Põhikoolis

Uurimistöö käigus intervjueris autor 17 inimest. Esimene intervjuu oli võetud Albu Põhikoolis ekspertide käest aastal 2021/2022 õa., kus osalesid a) Tiia Mänd (Albu Põhikooli õppealajuhataja), b) Annika Orula (Albu Põhikooli direktor), ja c) Silja Russak (Tartu Mart Reiniku Kooli õpetaja). Esimene küsimus (Palun öelge, missugust mõju võistulugemine avaldab õpilasele/õpetajale/kuulajale?). Küsimus oli suunatud sellele, et teada saada, kuidas mõjutab võistulugemine erinevaid sihtrühmi. Osalenute vastused olid üsna sarnased. Küsitluses osalenud arvasid, et võistulugemine inspireerib ja motiveerib õpilasi. Vastajatel tekkis sarnane mõte, et kuulajale pakub see hingelist rõõmu, aga õpetaja jaoks on see on hea eneserefleksioon.

Teine küsimus (Missugune kasutegur on žürii tagasisidel?). Küsimus oli suunatud sellele, et välja selgitada, mis kasu annab osalenute arengule žüriiesimeeste ja -liikmete tagasiside. Kaks osalejat vastas, et esmalt aitab tagasiside enda tegevust analüüsida ja samas annab

võimaluse enda teadmisi ja oskusi edasi arendada. Kuid kolmas osaleja vastas, et tagasiside peamine eesmärk on luua avatud õhkkond.

Kolmas küsimus (Kuidas mõjutab konkurss esinejate eesti keele ja kultuuriteadmisi, esinemisoskusi?). Kõige levinum vastus oli see, et võistulugemine laiendab õpilaste sõnavara ja arendab keeletaju. Lisaks märgiti, et Hansenist Tammsaareni võistulugemine aitab äratada noortes huvi kirjanduse vastu ja arendada lugemisoskust.

3.1.5. Keeleõppijate hinnang mitteformaalõppe kohta

Teine intervjuu oli võetud õpetajate-juhendajate-žüriiliikmete käest, kelleks olid a) Anne Oruaas (endine Kehra Gümnaasiumi eesti keele ja kirjanduse õpetaja, MTÜ Kehra Muuseum juhataja), b) Samuel Golomb (Eesti kultuuritegelane, ajakirjanik) ja c) Aili Kiin (endine Viljandi Gümnaasiumi õpetaja). Autor informeeris ja intervjueris osalenuid Zoomi/telefoni/e-posti kaudu. Need inimesed valiti intervjuu jaoks, kuna neist kaks kuulusid žüriisse ja üks oli väljastpoolt žüriid ning huvitav oli teada tema arvamust kuulajana.

Esimene küsimus (Kas te olete õpetanud *mitteformaalselt eesti keelt ja kirjandust (keelelaagrid, võistulugemine, keeleteklubid, ürituste korraldamine jms?)). Küsimus oli suunatud sellele, et teada saada, kui aktuaalne on mitteformaalse eesti keele ja kirjanduse õpetamine nüüdisajal. Vastustest selgus, et kolmel osalejal oli kogemus õpetada *mitteformaalselt eesti keelt ja kirjandust.

a) osalenu sõnul oli ta õpetanud eesti keelt peamiselt eestlastele. Mitteformaalselt oli õpetanud ajalugu ja kultuurilugu, sh kirjandust - ekskursioonid, muuseumikülastused, konverentsid jne.

b) osalenu sõnul oli ta juhendanud eesti keele ja kultuuri klubi ning eesti keele kohviku tegevust. Samuti korraldanud eesti keele ja kultuuriga seotud õppekäike Ida-Virumaa inimestele ja osalenud žürii liikmena Hansenist Tammsaareni võistulugemisel.

c) osalenu sõnul oli ta juhendanud kirjandusringi. Korraldanud koolis kultuurhommikuid, keele-, ajakirjandus-, rahvaluulepäevi tipptegijatega koos.

Teine küsimus (Kuidas lõimuvad Teie hinnangul *formaal- ja *mitteformaalõpe võistulugemisel?). Küsimus oli suunatud sellele, et teada saada, kuidas osalenu arvates lõimub formaal- ja mitteformaalõpe Hansenist Tammsaareni võistulugemisel. Osalenu vastustest on esile toodud levinumad mõtted ja arvamused. Lõimumine on loomulik

protsess. Õppetöös peab kasutama nii formaal- kui ka mitteformaalõpet. Mõlemad õppevormid toetavad teineteist. Lisaks märgiti, et lõimumine sõltub suuresti õpilasest ja õpetajast. Enamasti on algul tegemist siiski formaalõppega, mis toimub juhendava õpetaja eestvedamisel koolikeskkonnas. Sama õpilane võib saada mitteformaalse õppe kogemusi juba võistulugemise ajal teisi õpilasi kuulates, kus on võimalik ka nendelt midagi õppida. Samuti võib õpetlik olla tagasiside žüriilt. On olemas ka õpilasi, kes tulevad võistulugemisele iseseisvalt ja on ise enda juhendajad. Sel juhul on tegemist mitteformaalse õppega algusest peale.

Kolmas küsimus (Kas Te eelistate *formaalset või *mitteformaalset eesti keele ja kirjanduse õpet?). Küsimuse eesmärk oli teada saada, milline eesti keele ja kirjanduse õpe pakub rohkem huvi õpetajate arvamusel. Kahel intervjueeritaval oli üldine arvamus, et formaal- ja mitteformaalõpe on võrdselt olulised. Formaaloõpe peaks andma baasi, aga pealisehitus tuleb mitteformaalse õppe kaudu. Ühe intervjueeritava sõnul Tammsaare teksti süvenemisel ja selle täpsel esitamisel on kindlasti oluline roll eesti keele õppimisel. Kolmandal intervjueeritaval oli teistsugune mõte, et ilma formaalse keele või kirjandusõppeta ei saavutata kõrgtaset mitteformaalse õppe korral.

Neljas küsimus (Mis on Teie arvates *mitteformaalõppe tugevused formaalse õppe kõrval?). Küsimuse eesmärk oli teada saada mitteformaalõppe tugevused õpetajate arvamustest lähtuvalt. Kõik intervjueeritavad olid samal arvamusel mitteformaalõppe peamise eelise suhtes - õpe toimub vabatahtlikult ja sisemisest motivatsioonist ajendatuna. Lisaks märgiti, et mitteformaalõpe arendab loovust.

Viies küsimus (Mis on teie arvates *mitteformaalse õppe puudused formaalse õppe kõrval?). Intervjueeritavad olid ühisel arvamusel, et kõige olulisem puudus on vähene motivatsioon. Teise puudusena tõid nad välja, et õpilasel puudub inimene, kes teda suunaks, aitaks vajaduse korral materjali kokku panna, üldistada.

Kuues küsimus (Mis oskusi keele omandamisel *mitteformaalõppe enim arendab?). Vastustest selgus, et kõige rohkem arendab see suhtlusoskust, sõnavara, julgust õpitavas keeles end väljendada ja laiendada soovi omandada rohkem teadmisi, kui seda annab kooliprogramm. Lisaks märkis üks vastanutest, et mitteformaalõpe arendab ka esinemisjulgust.

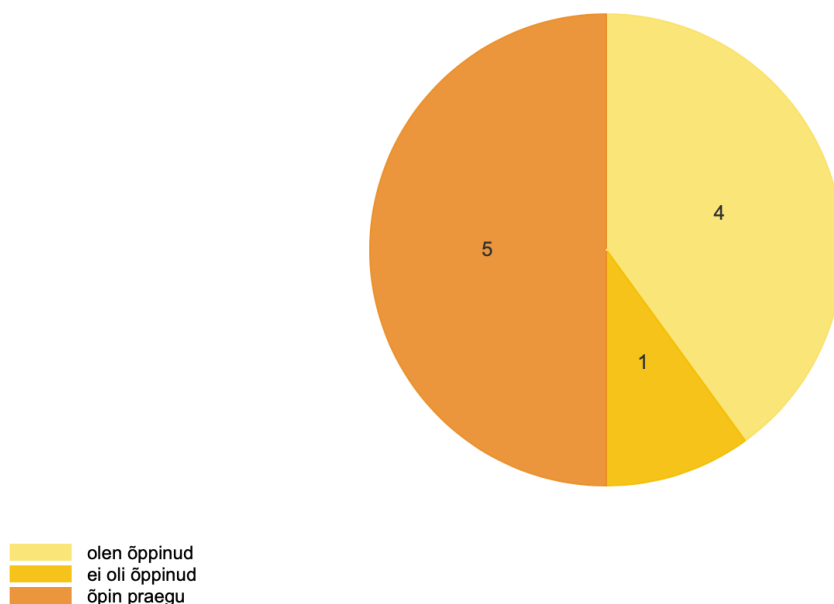
Seitsmes küsimus (Kuidas parandab *mitteformaalõppe rakendamine *formaalõppe kõrval eesti keele tähtsustamist/väärtustamist õpilastes?). Oli arvamus, et mitteformaalõpe

avardab aine omandamist. Õpilased saavad aru, et keele omandamine pole ainult grammatika reeglid ja kohustuslik kirjandus. Ja teine arvamus toob välja, et see aitab õpilasel lihtsamini oma tulevikusuunda leida. Üks vastaja väitis, et ei oska sellele küsimusele vastata.

3.1.6. Osavõtnute arvamus võistluse eelistest ja puudustest

Kolmas intervjuu oli võetud õpilaste käest, kes osalesid Hansenist Tammsaareni XX juubeli võistluse eelistel. Intervjuus osalenud õpilaste hulgas oli 6 (60%) naist ja 4 (40%) meest. Vastanute vanus oli erinev: 12-aastased ja üle 21 aastased. Küsitluses osalenud 4 õpilast (40%) kuulus vanuserühma 15-17 eluaastat ja 3 osalenut (30%) vanuserühma 18-20 eluaastat. Järgneva rühma moodustas vanuserühm 12-14 eluaastat, kellest täitis küsimustiku 2 õpilast (20%). Kõige vähem ehk 1 vastanu (10%) oli vanuserühmast üle 21. Autor informeeris ja intervjueris osalejaid Zoomi/telefoni/e-posti teel. Need õpilased olid valitud intervjuu jaoks sellepärast, et nad osalesid just 2023.aasta Hansenist Tammsaareni juubelivõistluse eelistel ja nende teadmised olid värsked.

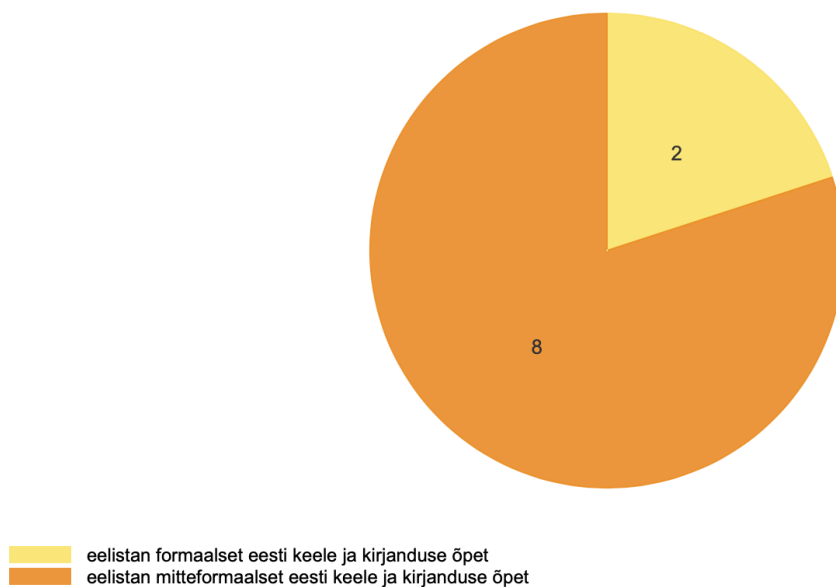
Esimene küsimus (Kas te olete õppinud või õpite *mitteformaalselt eesti keelt ja kirjandust keelelaagrites, võistluse eelistel, keeleklubides jms?). Osalenud 10 õpilasest märkis 4, et nad on õppinud, 5 vastas, et nad õpivad praegu ja 1 ei ole õppinud (joonis 11).

Joonis 11. Mitteformaalõppe keelelaagrites

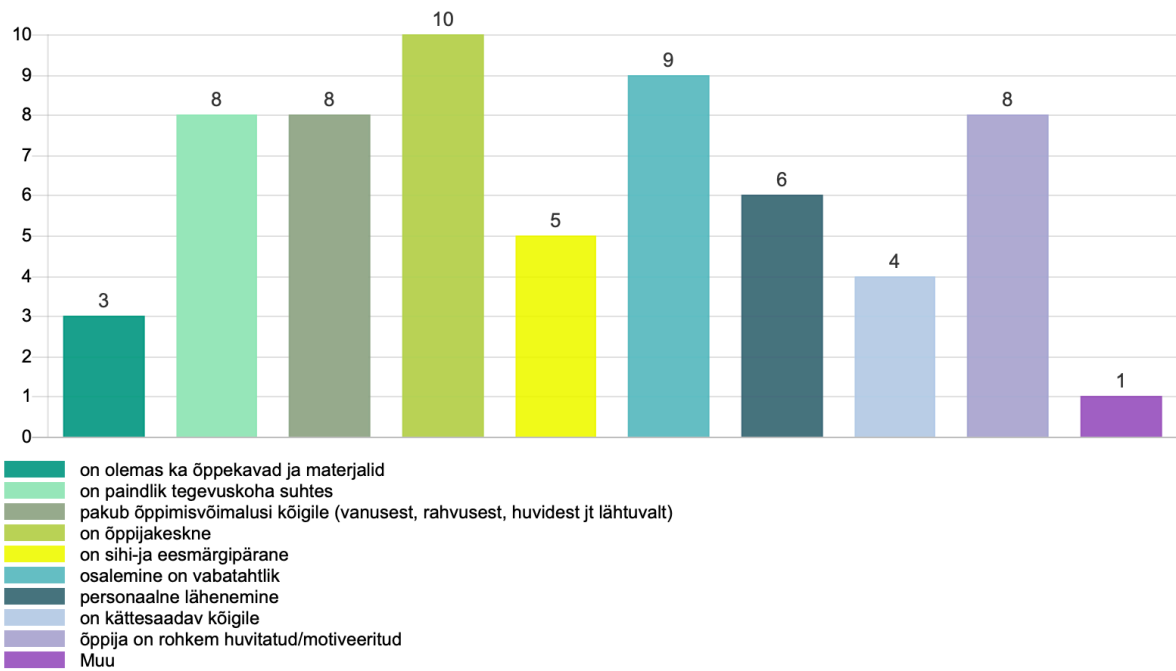
Teine küsimus (Kas te eelistate *formaalset eesti keele ja kirjanduse õpet või *mitteformaalset?) oli suunatud sellele, et teada saada, kui palju osalenute hulgas on neid

inimesi, kes eelistavad formaalset eesti keele ja kirjanduse õpet ja kui palju on neid, kes eelistavad mitteformaalset õpet. Osalenud 10 õpilasest märkis 2, et nad eelistavad formaalset eesti keele ja kirjanduse õpet ja 8 osalejat vastas, et nad eelistavad mitteformaalset eesti keele ja kirjanduse õpet (joonis 12).

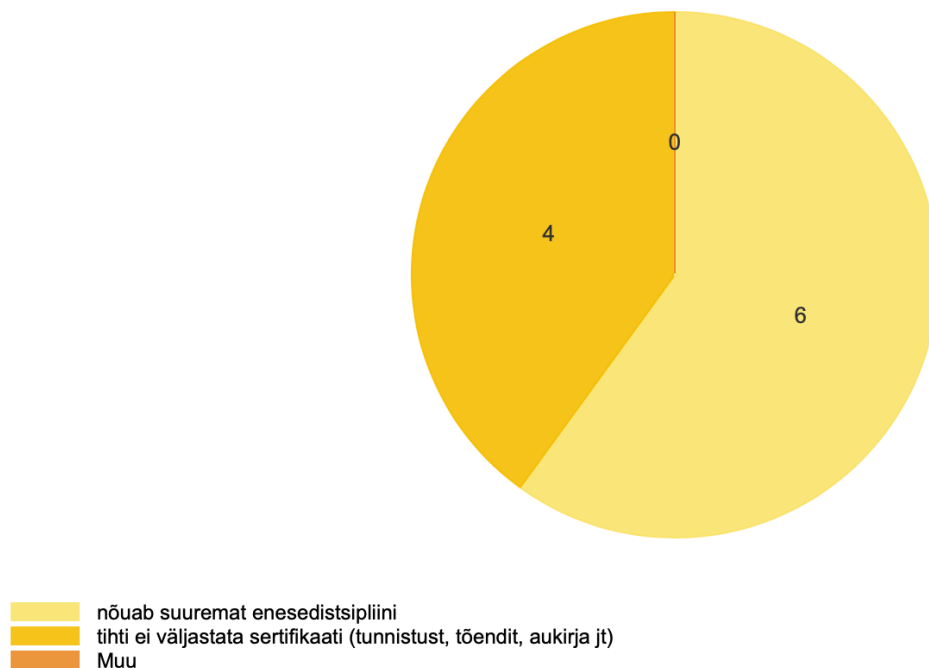
Joonis 12. Osalenud õpilaste arv, kes eelistavad formaalset, kes mitteformaalset eesti keele ja kirjanduse õpet

Kolmas küsimus (*Mitteformaalõppe tugevused) oli suunatud sellele, et teada saada, millised on mitteformaalse keeleõppe tugevused. Kõige rohkem õpilasi (10) märkis, et mitteformaalõppe tugevuseks on õppijakesksus. Vastanutest rõhutas 9 õpilast mitteformaalõppe tugevusena, et osalemine on vabatahtlik. Sarnaseid näiteid tõi 8 õpilast kõigi 3 järgneva aspekti kohta: mitteformaalõppe on paindlik tegevuskoha suhtes; see pakub õppimisvõimalusi kõigile; õppija on rohkem huvitatud/motiveeritud (joonis 13).

Joonis 13. Mitteformaalõppe tugevused õpetajate ja keeleõppijate arvamusel

Neljas küsimus (*Mitteformaalõppe nõrkused) oli suunatud sellele, et teada saada, millised on mitteformaalse keeleõppe nõrkused. Kõige rohkem osalejaid (6) märkis, et see nõuab suuremat enesedistsipliini. Teine osa (4) märkis, et mitteformaalõppes ei väljastata tihti sertifikaati (joonis 14).

Joonis 14. Mitteformaalõppe nõrkused õpilaste arvamusel

3.2 Uuringutulemuste analüüs

Uurimistöö koostamise ajal oli autoril mitu eesmärki. Esimene uurimisküsimus oli suunatud sellele, et välja selgitada, mis kasu toob mitteformaal- ja formaalõppe lõimimine õpilastele ja õpetajatele? Seda küsimust ja uuringus osalejate vastuseid uurides jõudis autor järgmistele järeldustele:

1. Küsitlustes osalenute sõnul on lõimimine loomulik protsess. Õppetöös peab kasutama nii formaal- kui ka mitteformaalõpet. Intervjueeritava S.Golombi sõnul toetavad mitteformaal- ja formaalõppe teineteist. Kõige olulisem kasu on muuta formaalõppe paindlikumaks sellepärast, et õpetajatele ja õpilastele pakub see rohkem valikuvõimalusi. Haridus- ja Teadusministeerium koos Euroopa Komisjoniga mainis, et õpetajad näevad lõimingu võimalust suurendada formaalõppe paindlikkust ning tuua koostöö kaudu kaks õppetüüpi teineteisele lähemale. Formaali- ja mitteformaalõppe lõimimine rikastab õpikogemust ning võimaldab õppimisprotsessi ning -tulemusi mitmekülgselt hinnata. Mitteformaal- ja formaalõppe lõimimine võimaldaks osalejal luua individuaalselt sobiva programmi, mille eesmärgiks oleks ühtlasi kõigi vajalike teadmiste saamine. Uuringus osalenud A. Kiin lisas, et ilma formaalse keele või kirjandusõppeta ei saavutata kõrgetaset mitteformaalse õppe korral, enne baasi ja seejärel pealisehitust.
2. Haridus- ja Teadusministeerium koos Euroopa Komisjoniga on arvamisel, et nii õpetajate kui ka õpilaste puhul on mitteformaal- ja formaalõppe lõimimise peamine kasu selles, et nende õppimis- ja õpetamiskoormus väheneb, sest aega kulutatakse optimaalselt, paraneb nende vaimne heaolu.

Teise küsimusega soovis töö autor teada saada, kas ja kuidas Hansenist Tammsaareni võistluse lugemine kui mitteformaalne eesti keele õppe toetaja arendab eesti keele oskust?

Tuginedes õpilaste, õpetajate ja keeleõppijate vastustele, tegi autor järgmised järeldused:

1. Võistluse lugemine laiendab õpilaste sõnavara ja arendab keeletaju. Lisaks äratav see noortes huvi kirjanduse vastu, arendab lugemisoskust ja üldoskusi, nagu enesejuhtimisoskus, suhtlemisoskus, ettekande tegemine. Nüüdisaegse õpikäsituse järgi tuleb õppijal osata ennast juhtida, teha koostööd, õppida sisu (teadmiste ja oskuste) kõrval ka õppima. Võistluse lugemiseks ettevalmistamine, teksti esitamine, võistlemine, teiste esinemisi ning näitlejate tagasisidet kuulates õpitakse õppima, märkama, nägema, kuulama, endale eesmärgi seadma ja aega planeerima.

Bakalaureusetöö saadud tulemust kinnitavad ka Põlda, Reinsalu ja Karu (2020, kes on välja toonud, et mitteformaalõppe kaudu omandatakse palju sotsiaalseid oskusi, näiteks esinemis- või suhtlemisoskusi.

1. Selgus, et enamik õpilasi (79,31%) saab rakendada oma võistulugemise protsessis saadud teadmisi praktikas (joonis 7).
2. Uuring Hansenist Tammsaareni võistulugemise vajalikkusest õpilaste silmaringi laiendajana (joonis 8) näitas, et õpilaste hinnang ei olnud madalam kui 8 punkti. Suurem osa õpilasi (62,07%) andis 10 punkti 10st. Väiksem osa (24,14%) andis

9 punkti 10st.

Kolmanda küsimusega töö autor soovis teada saada, kas keeleõppijad kasutavad ja on teadlikud võimalusest õppida eesti keelt mitteformaalõppe kaudu? Uuringu käigus selgus (joonis 1), et üks osa (43,04%) ei kasuta võimalust õppida eesti keelt mitteformaalõppe kaudu. Teine osa (39,24%) on teadlik võimalusest õppida eesti keelt mitteformaalõppe kaudu. Tulemuseks on, et teadlikke mitteformaalõppe kasutajaid eesti keele omandamiseks varem ja praegu on vastanute hulgas kõige vähem (17,72%). Suur osa vastanutest on teadlik võimalusest õppida eesti keelt mitteformaalõppe kaudu.

Eesmärgiks oli teada saada ka see, kui palju keeleõppijate hulgas on neid, kes eelistavad õppida eesti keelt ja kirjandust formaalselt, ja kui palju on neid, kes eelistavad õppida mitteformaalselt. Vastustest selgus, et natuke suurem osa keeleõppijatest (51,9%) eelistab formaalset eesti keele ja kirjanduse õpet ja (48,1%) vastas, et nad eelistavad mitteformaalset eesti keele ja kirjanduse õpet (joonis 1).

Uuringu käigus sai autor teada ka, et üks osa keeleõppijatest (39,24%) ei õpi eesti keelt ja kirjandust mitteformaalselt. Teine osa osalejatest (48,1%) õpivad eesti keelt ja kirjandust mitteformaalselt. Ja väiksem osa (12,66%) kes ei õpi eesti keelt ja kirjandust mitteformaalselt kuid tahavad (joonis 2).

Töö eesmärk oli teada saada ka eesti keele ja kirjanduse mitteformaalõppe võimalusest. Intervjuude vastuste analüüsimisel ja materjali kogudes autor võib tuua järgmised näited mitteformaalõppest: teatripäevad; õpilasteaduse päevad; kirjandusringid; kultuurhommikuid; keelepäevad koolis; ajakirjanduspäev; rahvaluulepäev.

Järgmine püstitatud küsimus oli teada saada, kellele sobib mitteformaalõppe. Uuringu analüüsid autor tegi järeldus, et mitteformaalõppe on eelkõige seotud distsipliiniga.

Mitteformaalõppe vorm sobib ainult nendele inimestele, kes on ise motiveeritud end arendama. Iga mitteformaalõppe valinud osaleja peab mõistma, et tulemus ja edu sõltuvad ainult temast endast. Põlda, Reinsalu ja Karu (2020) sõnul motiveerimata inimene ei pruugi kunagi puutuda kokku mitteformaalõppega, sest selle jaoks peab olema huvi, eesmärk, motivatsioon või käivitav jõud, iseenesest ei juhtu midagi.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaurusetöö “Üleriigilise Hansenist Tammsaareni võistulugemise mõju mitteformaalse keeleõppe toetajana” eesmärgiks oli välja selgitada, kas keeleõppijad kasutavad ja on teadlikud võimalusest õppida eesti keelt mitteformaalõppe kaudu.

Teoreetilises osas on antud ülevaade formaal- ja mitteformaalõppe mõistest, põhijoontest ning selle eelistest ja puudustest. Samuti on selles peatükis keskendunud formaal- ja mitteformaalõppe lõimumisele võistulugemisel ning nüüdisaegse õpikäsituse seosele mitteformaalõppega võistulugemise näitel.

Eesmärgi saavutamiseks sai autor vastused järgmistele uurimisküsimustele:

1. Mis kasu toob mitteformaal- ja formaalõppe lõimimine keeleõppijatele?
2. Kas ja kuidas Hansenist Tammsaare võistulugemine kui mitteformaalne eesti keele õppe vorm arendab eesti keele oskust?
3. Kas keeleõppijad on teadlikud võimalusest õppida eesti keelt mitteformaalõppe kaudu, ja kasutavad seda?
4. Kellele sobib mitteformaalõppe?

Uuringutulemuste põhjal tegi autor järgmised järeldused:

1. Formaal- ja mitteformaalõppe lõimumine on loomulik protsess. Lõimimine rikastab õpikogemust, võimaldab õppimisprotsessi ning -tulemusi mitmekülgsemalt hinnata, luua individuaalselt sobiva programmi, mille tulemusena õppimis- ja õpetamiskoormus vähenevad.
2. Võistulugemine äratab noortes huvi kirjanduse vastu, laiendab õpilaste sõnavara, arendab lugemisoskust ja keeletaju, õpetab ennast juhtima.
3. Enamik keeleõppijaid ja õpetajaid on teadlikud võimalusest õppida eesti keelt mitteformaalõppe kaudu, kuid ei kasuta seda võimalust, suurem osa eelistab mitteformaalset õpet.
4. Uuringute tulemustena selgus, et mitteformaalõppe on eelkõige seotud enesedistsipliiniga, mis ei lange kokku teadlaste arvamusega, et see toimub elulises situatsioonis, ei ole seotud enesedistsipliiniga. Mitteformaalõppe vorm sobib ainult nendele inimestele, kes on ise motiveeritud end arendama. Iga mitteformaalõppe valinud osaleja peab mõistma, et tulemus ja edu sõltuvad ainult temast endast. Mitteformaalõppe ei tähenda ainult lisateadmisi, vaid ka loominguliste võimete vallandumist.

Uurimistöö tulemuste põhjal võib järeldada, et mõiste mitteformaalõpe pole Eesti keeleõppijate ja -õpetajate seas uus.

Bakalaureusetöö on kasulik nii keeleõppijatele kui ka teistele inimestele, kes veel ei ole kasutanud ega kasuta võimalust õppida eesti keelt mitteformaalõppe kaudu.

Bakalaureusetöö uurimisprobleem on selles, et inimesed ei ole teadlikud ega kasuta ära võimalusi õppida eesti keelt mitteformaalõppe kaudu. Probleemi kohta sain küsitluste põhjal teada, et suurem osa vastanutest olid teadlikud mitteformaalõppest.

Bakalaureusetöö autor tahab teada saada, kas nad kasutavad sellist võimalust nüüdisajal. Suurem osa ei kasuta piisavalt, kui nad tahaksid nüüdisajal.

Bakalaureusetöö uurimistulemustele saavad toetuda üleminekuperioodil eestikeelsele õppele Eesti haridusasutused ja need, kes tahavad hakata kasutama mitteformaalõpet.

KASUTATUD KIRJANDUS

Baševa, A. (2022). *Kooliraamatukogu võimalused eesti kirjanduse populariseerimisel II ja III kooliastmes ühe Narva kooli näitel.*

<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/4fad3317-eab5-464b-a58d-24298e1f5aae/content> (viimati vaadatud 22.01.2024).

Beljajev, R., & Vanari, K. (2005). *Õppimine ja õppimisoskuste arendamine täiskasvanuna.*

<https://digiriidul.sisekaitse.ee/bitstream/handle/123456789/858/%C3%95ppimine%20ja%20%C3%B5ppimisoskuste%20arendamine%20t%C3%A4iskasvanuna%20uus%20fail.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (viimati vaadatud 22.01.2024).

Beilmann, M. (2020). Tartu Ülikool. *Küsitlusuuringud.*

<https://samm.ut.ee/k%C3%BCsitlusuuringud> (viimati vaadatud 22.01.2024).

Bušeiko, I. (2023). *Tartu Ülikooli Narva kolledži üliõpilaste toimetulek distantsõppega 2020/2021. õa.*

<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/80d39daa-13fb-4c0b-8853-77a9e67df68e/content> (viimati vaadatud 22.01.2024).

Council Queensland INC, (2015). *Lifelong Learning*

<https://kirstynwright17754103.wordpress.com/2015/05/29/lifelong-learning/> (viimati vaadatud 22.01.2024).

Eesti Vabariigi haridusseadus. (1992). *Hariduse mõiste, eesmärgid ja tasemed.*

Euroopa Noored. (2014). *Mitteformaalne õppimine.*

<https://noored.ee/wp-content/uploads/2016/08/MF6-voldik.pdf> (viimati vaadatud 22.01.2024).

Gethin, A., & Gunnemark, V. (1996). *The Art and Science of Learning Languages*

<https://www.riigiteataja.ee/akt/816786> (viimati vaadatud 22.01.2024).

Haridus- ja Teadusministeerium. (2022). *Eestikeelsele haridusele üleminek.*

<https://www.hm.ee/uleminek> (viimati vaadatud 22.01.2024).

Haridus- ja Noorteamet. (2023). *Kaasav haridus*.

<https://harno.ee/kaasav-haridus> (viimati vaadatud 22.01.2024).

Haridus- ja Teadusministeerium. (2019). *Väärtuste ja vastutuse visioon*.

https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/tark_ja_tegus_kogumik_a4_veebi.pdf (viimati vaadatud 22.01.2024).

Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*.

<https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys> (viimati vaadatud 22.01.2024).

Laidla, S., & Lennuk, Ü. (2013). Kirjastus Iduleht. *Keeleõpetaja laagri raamat*.

Maarits, M. (2014). *Sisekaitseakadeemia politsei- ja piirivalvekolledžisse õppima asunud kadettide õppesuuna valiku kujunemine*.

https://digiriiul.sisekaitse.ee/bitstream/handle/123456789/610/2014_Maarits%2C%20Merilin.pdf?sequence=1&isAllowed=y (viimati vaadatud 22.01.2024).

Markova, A. (2019). Magistritöö. *Tartu Ülikooli regionaalne panus ühiskonna teenimisse Narva kolledži väärivate ülikooli näitel*.

<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/7cc6430b-bb30-450c-95c4-8c2bba40c718/content> (viimati vaadatud 22.01.2024).

Mikson, M. (2002). *Albu kooli ajalugu*.

http://arhmus.tlu.ee/tlibrary/f/text/85/EPAM_OK_0040514-00001_60685.pdf (viimati vaadatud 22.01.2024).

Mitteformaalne veebileht. (2020). *Õpimaterjalid*.

<https://mitteformaalne.ee/> (viimati vaadatud 22.01.2024).

Nemvalts, P. (2020). TLÜ Kirjastus. *Eesti teaduskeel keelterikkas teadusmaailmas*.

Niiberg, T., Karu, H., Vaher, E., & Rajamäe, R. (2007). *Kakskeelsuse karid elus ja mängus*.

Novaator. (2023). *Albu Põhikool – Aasta Kool 2023?*

<https://novaator.err.ee/1608970418/albu-pohikool-aasta-kool-2023> (viimati vaadatud 22.01.2024).

Oidermaa, J-J. (2018). *Teadlane teab: Eesti kirjandus on suur*.

<https://novaator.err.ee/688964/teadlane-teab-eesti-kirjandus-on-suur> (viimati vaadatud 22.01.2024).

Ojamets, O. (2013). *Esimene meetod: keeled*.

Poldre, A. (2022). *Kirjandusõpetajal on valikuvabadus, aga tiivitekstid jäävad*.
<https://opleht.ee/2022/09/kirjandusopetajal-on-valikuvabadus-aga-tiivitekstid-jaavad/>
(viimati vaadatud 22.01.2024).

Põlda, H., Reinsalu, R., & Karu, K. (2020). Emakeele seltsi aastaraamat 66. *Mitteformaalõpe praktikute keelekasutuses*.

https://kirj.ee/wp-content/plugins/kirj/pub/esa_66_2020_238-260_20210810204647.pdf
(viimati vaadatud 22.01.2024).

Rebane, I. (2010). Kirjastus Argo. *Kakskeelne õppetöö kutsekoolides*.

Riigi Teataja veebileht. (2023). *Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus*
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13332410?leiaKehtiv> (viimati vaadatud 22.01.2024).

Siitka L., & Timuska K. (2015). *Formaalne, informaalne ja mitteformaalne õpe. Õppimine täiskasvanueas*.

<https://oppiminetaiskasvanueas.weebly.com/formaalne-mitteformaalne-ja-informaalne-otil-depe.html> (viimati vaadatud 22.01.2024).

Strömpl, J. (i.a). *Üldmetodoloogilised küsimused*.

<https://sisu.ut.ee/kvalitatiivne/%C3%BCldmetodoloogilisi-k%C3%BCsimusi> (viimati vaadatud 22.01.2024).

Tartu Ülikool. (2020). *Tartu Ülikooli arengukava aastateks 2021–2025*.

https://ut.ee/sites/default/files/inline-files/tu_arengukava_2025_ee_web.pdf (viimati vaadatud 22.01.2024).

Tartu Ülikooli Narva kolledž. (2015). *Tartu Ülikooli Narva kolledži rahvusvahelistumise tegevussuunad ja eesmärgid*.

https://narva.ut.ee/sites/default/files/2022-07/rahvusvahelistumise_tegevussuunad_ja_eesmargid.pdf (viimati vaadatud 22.01.2024).

Tartu Ülikooli veebileht. (i.a). *Nüüdisaegne õpikäsitus*. <https://sisu.ut.ee/opikasitus> (viimati vaadatud 22.01.2024).

Tartu Ülikooli veebileht. (i.a). *Nüüdisaegne õpikäsitus*. <https://sisu.ut.ee/opikasitus> (viimati vaadatud 22.01.2024).

Tamagno, H. (2021). *Mida on meil Euroopale õpetada?*

<https://multilingua.ee/hannela-tamagno-artikkel-opetajate-lehes-mida-on-meil-euroopale-opetada/> (viimati vaadatud 22.01.2024).

Tellmann, H. (2023). *Väärtuslik võõrkeeleõpe Eesti koolides*.

<https://opleht.ee/2023/01/vaartuslik-voorkeeleope-eesti-koolides/> (viimati vaadatud 22.01.2024).

Trubok, E.; Peterson, M. (2013). Hansenist Tammsaareni juubelivihik I (2004-2013) Paide: Kuma Print.

Trubok, E. (2018). Hansenist Tammsaareni juubelivihik II (2013-2018) Paide: Kuma Print.

University of Tartu Narva College. (i.a). *About us*. <https://narva.ut.ee/en/about-us> (viimati vaadatud 22.01.2024).

Virkus, S. (2010). Tallinna Ülikool. *Infokäitumise, info hankimise ja otsingu ning infopädevuse uurimise meetodid*.

https://www.tlu.ee/~sirvir/Infootsingu%20teooria/Infokaitumise,%20info%20hankimise%20ja%20%20otsingu%20ning%20infopadevuse%20uurimise%20meetodid/lk_32.html (viimati vaadatud 22.01.2024).

Võsandi, A. (2019). *Õpetaja: igale gümnaasiumiõpilasele vahetusaasta välismaal, sest õppimine algab seal, kus mugavustsoon lõpeb*.

<https://epl.delfi.ee/artikkel/85961725/opetaja-igale-gumnaasiumiopilasele-vahetusaasta-valismaal-sest-oppimine-algab-seal-kus-mugavustsoon-lopeb> (viimati vaadatud 22.01.2024).

Jõulu, L., (2016). *Kuidas õpilasi motiveerida*.

LISAD

LISA 1. KÜSIMUSTIK FORMAAL- JA MITTEFORMAALÕPPEST

Tere!

Olen Tartu Ülikooli üliõpilane Kristina Kušnarjova. Olen koostanud 2 aasta jooksul ülikooli lõputööd üleriigilisest Hansenist Tammsaareni võistlusest kui mitteformaalsest eesti keele õppe võimalusest.

KÜSIMUSTIK

Formaalne- ja mitteformaalne õppimine

*Formaalõpe toimub enamasti koolikeskkonnas, mis on õpetamiseks ja õppimiseks ette valmistatud.

*Mitteformaalne õpe on vabatahtlik. See on õppetegevus, eesmärgiga end arendada, uusi oskusi, teadmisi ja kogemusi hankida väljaspool traditsiooniliselt mõistetavat kooliharidust.

1. sugu

2. vanus

3. rahvus

4. Kas te olete õppinud või õpite *mitteformaalselt eesti keelt ja kirjandust (keelegaagrid, võistlused, keeleklubid jms)?

- olen õppinud
- ei ole õppinud
- õpin praegu

5. Kas te õpite eesti keelt ja kirjandust ka *mitteformaalselt?

- õpin
- ei õpi

6. Kas te eelistate *formaalset eesti keele ja kirjanduse õpet või *mitteformaalset?

- eelistan formaalset eesti keele ja kirjanduse õpet

eelistan mitteformaalset eesti keele ja kirjanduse õpet

7. *Mitteformaalse õppe tugevused (mitmed võimalikud vastused)

- on olemas ka õppekavad ja materjalid
- on paindlik tegevuskoha suhtes
- pakub õppimisvõimalusi kõigile (vanusest, rahvusest, huvidest jt lähtuvalt)
- on õppijakeskne
- on sihi-ja eesmärgipärane
- osalemine on vabatahtlik
- personaalne lähenemine
- on kättesaadav kõigile
- õppija on rohkem huvitatud/motiveeritud
- Oma arvamus:

8. *Mitteformaalse õppe nõrkused

- nõuab suuremat enesedistsipliini
- tihti ei väljastata sertifikaati (tunnistust, tõendit, aukirja jt)
- Oma arvamus:

Aitäh osalemise eest!

Lugupidamisega

Kristina Kušnarjova

LISA 2. KÜSIMUSTIK HANSENIST TAMMSAARENI VÕISTULUGEMISE KUI MITTEFORMAALSE EESTI KEELE ÕPPE TOETAJAST

Võistulugemine on toimunud Tammsaare sünnivallas Albu Põhikoolis alates 2004. aastast. 2020/21. õppeaastal toimus 18. võistulugemine esmakordselt virtuaalselt.

Palun täitke küsimustik, et välja selgitada võistulugemise tõhusus. Uurimistulemused avaldame artiklina.

1. sugu:
2. vanus:
3. rahvus:

- a) mees/poiss
- b) naine/tüdruk

4. Staatus:

- a) õpilane
- b) õpetaja
- c) juhendaja
- d) koolijuht
- e) lapsevanem
- f) hindaja (žürii)
- g)

5. Kas Te saite enda jaoks midagi uut teada etlemise kohta (soovitused, kokkuvõtted, hääleharjutused jt)?

- a) jah
- b) ei

Selgitus:

6. Kui kõrgelt hindate Hansenist Tammsaareni võistulugemise vajalikkust õpilaste silmaringi laiendaja-, esinemis- ja teksti mõistmise oskuste arendajana?

Palun andke oma hinne skaalal 1-10ni, kus 1 on kõige madalam ja 10 kõige kõrgem hinne.

1...2...3...4...5...6...7...8...9...10

Selgitus:

7. Kas Te soovitaksite võistulugemist oma sõpradele, koolikaaslastele, kolleegidele?

- a) jah
- b) ei

Selgitus:

8. Palun

- a) Hinnake osalemise (võistleja, juhendaja, hindaja, korraldaja jt) korral 2020/21.õa virtuaalset võistulugemist 10-palli süsteemis.

Palun andke oma hinne skaalal 1-10ni, kus 1 on kõige madalam ja 10 kõige kõrgem hinne.

1...2...3...4...5...6...7...8...9...10

Selgitus:

- b) Hinnake silmast silma võistlugemisi 10-palli süsteemis (võistleja, juhendaja, hindaja, korraldajana jt).

Palun andke oma hinne skaalal 1-10ni, kus 1 on kõige madalam ja 10 kõige kõrgem hinne.

1...2...3...4...5...6...7...8...9...10

Selgitus:

LISA 3. KÜSIMUSTIK MITTEFORMAALÕPPE MÕJUST

Tere!

Olen Tartu Ülikooli üliõpilane Kristina Kušnarjova. Olen koostanud 2 aasta jooksul ülikooli lõputööd üleriigilisest Hansenist Tammsaareni võistlugemisest kui mitteformaalsest eesti keele õppe võimalusest.

Palun väga, et aitaksite mind!

*Formaalõpe toimub enamasti koolikeskkonnas, mis on õpetamiseks ja õppimiseks ette valmistatud.

*Mitteformaalne õpe on vabatahtlik. See on õppetegevus, eesmärgiga end arendada, hankida uusi oskusi, teadmisi ja kogemusi väljaspool traditsiooniliselt mõistetavat kooliharidust.

1. Kas te olete õpetanud *mitteformaalselt eesti keelt ja kirjandust (keelegaagrid, võistlugemine, keeleklubid, ürituste korraldamine jms)?
2. Kuidas lõimuvad Teie hinnangul *formaalne ja *mitteformaalne õpe võistlugemisel?
3. Kas te eelistate *formaalset või *mitteformaalset eesti keele ja kirjanduse õpet ?
4. Mis on Teie arvates *mitteformaalse õppe tugevused formaalse õppe kõrval?
5. Mis on teie arvates *mitteformaalse õppe nõrkused formaalse õppe kõrval?
6. Kuidas žüriiliikmena/juhendajana hindate õpilaste osavõttu *mitteformaalõppe tegevustest? Mis rõõmu ja raskusi see žüriiliikmele/juhendajale valmistab?
7. Mis oskusi keele omandamisel *mitteformaalõppe enim arendab?

8. Missugune mõju on teie kogemuse põhjal õpilastele pikemaajal (korduval) tegelemisel *mitteformaalõppega?
9. Kuidas parandab *mitteformaalõppe rakendamine *formaalõppe kõrval eesti keele tähtsustamist/väärtustamist õpilastes?
10. Mõni väike mälestus või meenutus võistulugemisest, mida lisada Hansenist Tammsaareni juubelivihiku nr 3 peatükki „Mälestused”, mis on uurimistöo osa.

LISA 4. INTERVJU KÜSIMUSED

1. Palun öelge, missugust mõju võistulugemine avaldab õpilasele, õpetajale, kuulajale?
2. Missugune kasutegur on žürii tagasisidel?
3. Kuidas mõjutab konkurss esinejate eesti keele ja kultuuriteadmisi, esinemisoskusi?